جامع أحكام التجويد

Jami' Ahkam at-Tajweed

Rregullat e leximit të Kuranit Fisnik sipas rivajetit të Hafsit nga Asimi përmes esh Shatibijjes

Botimi i Mushafit indo pakistanez

Bazuar në El Mukaddime el Xhezerijje, En Neshr dhe Et Temhid të imam Ibn el Xhezeriut; Er Ri'aje të Mekki ibn Ebi Talibit; dhe Hidajetul Kari të el Mersafiut

---

Përpiluar dhe redaktuar nga Syed Abdul Salam

Online Quran · onlinequran.me

Botimi i parë, 1448 h. / 2026 e.s.

Përmbajtja

Hyrje 5
- Metoda e këtij libri 5
- Burimet 5
- Terminologjia 6
- Udhëzuesi i ngjyrave 6

Kapitulli 1 Hyrje në shkencën e texhvidit 8
- 1.1 Përkufizimi i texhvidit 8
- 1.2 Objekti, dobia dhe dispozita e tij 8
- 1.3 Lahni (gabimi) dhe llojet e tij 9
- 1.4 Shpejtësitë e leximit 9
- 1.5 Kiraeti, rivajeti dhe rruga (tarik) 10
- 1.6 Edukata e leximit 10

Kapitulli 2 Istiadheja dhe Besmeleja 11
- 2.1 Istiadheja 11
- 2.2 Besmeleja 11
- 2.3 Mënyrat e lidhjes në fillim të sures 11
- 2.4 Besmeleja midis dy sureve 11
- 2.5 Sureja Beraeh (et Teube) 12

Kapitulli 3 Mehaxhet: Vendet e nxjerrjes së shkronjave 13
- 3.1 Çfarë është mehrexhi dhe si gjendet 13
- 3.2 Numri i mehaxheve 13
- 3.3 Shtatëmbëdhjetë mehaxhet 14
- 3.4 Dhëmbët dhe pjesët e gjuhës 15
- 3.5 Pika kujdesi 16

Kapitulli 4 Sifatet: Cilësitë e shkronjave 17
- 4.1 Përkufizimi dhe dobia 17
- 4.2 Cilësitë që kanë të kundërtën 17
- 4.3 Cilësitë pa të kundërt 18
- 4.4 Tabela e cilësive të çdo shkronje 19
- 4.5 Të fortat dhe të dobëtat 20

Kapitulli 5 Shkronjat një nga një 22
- 5.1 Tabela e shkronjave me paralajmërimet kryesore 22
- 5.2 Ruajtja e shkronjave të holla të holla 24
- 5.3 Ba, Jim dhe shkronjat e Qalqalah 24
- 5.4 Ha' dhe Sin 25
- 5.5 Sukuni, Infitah dhe Shiddah 25
- 5.6 Dad dhe Dha' 26

Kapitulli 6 Tafkhim dhe Tarqiq: Shkronjat e trasha dhe të holla 28
- 6.1 Përkufizimet 28
- 6.2 Shkronjat sipas trashësisë 28
- 6.3 Shkallët e trashësisë 28
- 6.4 Alifi 29
- 6.5 Lami në emrin e Allahut 29

Kapitulli 7 Rregullat e Ra' 31

7.1 Kur Ra' është e trashë 31
7.2 Kur Ra' është e hollë 32
7.3 Ku lejohen të dyja 32
7.4 Dridhja e Ra' 32

Kapitulli 8 Rregullat e Lamit sakin 33
8.1 Lami i nyjës shquese 33
8.2 Lami i foljes 33
8.3 Lami i pjesëzës 34
8.4 Lami i urdhrit dhe Lami i emrit 34

Kapitulli 9 Rregullat e Nun Sakinah dhe Tanwin 35
9.1 Përkufizimet 35
9.2 Izhar Halqi 35
9.3 Idgham 36
9.4 Iqlab 37
9.5 Ikhfa' Haqiqi 38

Kapitulli 10 Rregullat e Mim Sakinah 41
10.1 Ikhfa' Shafawi 41
10.2 Idghami i dy Mimeve 41
10.3 Izhar Shafawi 41

Kapitulli 11 Nuni dhe Mimi me shedde, dhe shkallët e Ghunnah 43
11.1 Ghunnah 43
11.2 Nuni dhe Mimi me shedde 43
11.3 Shkallët e Ghunnah 43

Kapitulli 12 Mithlayn, Mutajanisayn dhe Mutaqaribayn 45
12.1 Mithlayn Saghir 45
12.2 Mutajanisayn Saghir 46
12.3 Mutaqaribayn Saghir 47
12.4 Ku kërkohet qartësia 47
12.5 Lloji kebir te Hafsi 47

Kapitulli 13 Qalqalah 48
13.1 Shkallët e Qalqalah 48

Kapitulli 14 Medi dhe kasri: Zgjatja 49
14.1 Përkufizimet dhe shkronjat e medit 49
14.2 Madd Asli (Tabi'i) 49
14.3 Medi për shkak të hemzes 50
14.4 Medi për shkak të sukunit 51
14.5 Madd al-Farq 52
14.6 Forca e medeve 52

Kapitulli 15 Ha' al-Kinayah: Ha' përemërore 54
15.1 Katër gjendjet e saj 54
15.2 Përjashtimet te Hafsi 54

Kapitulli 16 Hemzja lidhëse dhe hemzja ndarëse 55
16.1 Përkufizimet 55
16.2 Ku gjendet dhe zanorja e saj në fillim 55
16.3 Takimi i dy sakineve 56

Kapitulli 17 Vakfi dhe Ibtidaja: Ndalimi dhe fillimi 57
17.1 Llojet e ndalimit 57

17.2 Katër llojet e ndalimit të zgjedhur 57
17.3 Fillimi 58
17.4 Shenjat e ndalimit në Mushafin indo pakistanez 58

Kapitulli 18 Si ndalet në fund të fjalëve 60
18.1 Ku nuk përdoren Rawm dhe Ishmam 60
18.2 Ndalimi sipas shkrimit 61

Kapitulli 19 Maktu' dhe Mevsul: Fjalët e ndara dhe të bashkuara 62

Kapitulli 20 Ta e hapur: Mbaresat femërore të shkruara me Ta 66

Kapitulli 21 Shenjat e Mushafit indo pakistanez 68

Kapitulli 22 Fjalë të veçanta në rivajetin e Hafsit 69

Shtojca 1: Teksti i El Mukaddime el Xhezerijje 71

Shtojca 2: Fjalori i termave 77

Shtojca 3: Burimet 80

Hyrje

Falënderimi i takon Allahut, i Cili ia zbriti robit të Vet Librin dhe nuk vuri në të asnjë shtrembërim. Bekimi dhe paqja qofshin mbi atë që u urdhërua ta lexonte Kuranin me lexim të matur, mbi familjen dhe shokët e tij, dhe mbi të gjithë ata që e morën prej tyre Librin e Allahut me lexim të saktë deri në Ditën e Fundit.

Ky është një libër i plotë për rregullat e ***Tajweed*** (التَّجْوِيد). Qëllimi i tij është të mbledhë çdo rregull të kësaj shkence në një renditje të qartë mësimore: çdo temë hapet me tekstin e imam Ibn el Xhezeriut, pasuar nga shpjegimi, shembujt me ngjyra nga Kurani, paralajmërimet për gabimet e zakonshme dhe në fund burimet.

Metoda e këtij libri

- **Rivajeti:** libri ndjek rivajetin e ***Hafs 'an 'Asim*** (حَفْص عَنْ عَاصِم) përmes rrugës së ***Ash-Shatibiyyah*** (الشَّاطِبِيَّة), rivajetin me të cilin janë shkruar Mushafi i Medinës dhe shumica e kopjeve të shtypura të Kuranit. Aty ku rruga e ***Tayyibat an-Nashr*** (طَيِّبَة النَّشْر) ka një mundësi tjetër, ajo përmendet vetëm për informacion.
- **Burimet:** themeli i librit janë veprat e imam Ibn el Xhezeriut: ***Al-Muqaddimah al-Jazariyyah*** (المُقَدِّمَة الجَزَرِيَّة), *an-Nashr* dhe *at-Tamhid*. Më pas vjen *ar-Ri'ayah* e Mekki ibn Ebi Talibit për përshkrimin e shkronjave dhe cilësive të tyre, dhe *Hidayat al-Qari* e el Mersafiut për hollësitë, shembujt dhe renditjen mësimore.
- **Teksti kuranor:** çdo shembull kuranor është marrë automatikisht nga teksti dixhital i Mushafit indo pakistanez të Kompleksit të Mbretit Fahd; asgjë nuk është shtypur me dorë. Është shtypur me fontin nesta'lik të Kompleksit (KFGQPC Nastaleeq).
- **Referencat:** vargjet e *Al-Muqaddimah al-Jazariyyah* janë numëruar sipas numërimit të zakonshëm prej 109 vargjesh. Për librat e tjerë përmendet vendi ku trajtohet tema dhe jo numri i faqes, sepse botimet ndryshojnë.
- **Mospajtimet:** aty ku dijetarët nuk pajtohen, mendimet jepen shkurt, pasuar nga ajo që zbatohet te Hafsi përmes esh Shatibijjes.

Burimet

Imam Ibn el Xhezeriu (751 deri në 833 h.)

Shemsuddin Ebu el Hajr Muhamed ibn Muhamed ibn Muhamed ibn Ali ibn Jusuf el Xhezeriu nga Damasku, dijetar i medhhebit shafi, ishte mjeshtri kryesor i leximit në kohën e tij dhe autoriteti i fundit i madh në shkencën e kiraeteve. Lindi në Damask në vitin 751 h. dhe vdiq në Shiraz në vitin 833 h. Ndër veprat e tij për këtë temë janë poema e njohur si *Al-Muqaddimah al-Jazariyyah*; *at-*

Tamhid fi 'Ilm at-Tajwid, e shkruar në fillim të jetës së tij shkencore; *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*, vepra më e gjerë dhe më e verifikuar me kujdes për kiraetet mutevatire; dhe versifikimi i saj *Tayyibat an-Nashr*. Për këtë arsye fjalët e tij janë themeli i këtij libri.

Mekki ibn Ebi Talib el Kajsiu (355 deri në 437 h.)

Ebu Muhamed Mekki ibn Ebi Talib Hammush el Kajsiu lindi në Kajruan në vitin 355 h. dhe vdiq në Kordobë në vitin 437 h.; ishte mjeshtër i kiraeteve dhe i gjuhës arabe. Vepra e tij *ar-Ri'ayah li-Tajwid al-Qira'ah wa Tahqiq Lafz at-Tilawah* është nga librat më të hershëm kushtuar tërësisht texhvidit. Është më e hollësishmja në përshkrimin e shkronjave një nga një, në shpjegimin e cilësive dhe emrave të tyre dhe në paralajmërimin për gabimet që bëjnë lexuesit në secilën shkronjë.

Shejh Abdulfettah el Mersafiu (vdiq 1409 h.)

Shejh Abdulfettah ibn es Sejjid Axhemi el Mersafiu nga Egjipti ishte dijetar i kiraeteve në shekullin e katërmbëdhjetë hixhri. Vepra e tij *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari* është nga librat modernë më të plotë për texhvidin sipas rivajetit të Hafsit, e njohur për renditjen mësimore, shumicën e shembujve dhe trajtimin e hollësive dhe fjalëve të veçanta.

Terminologjia

Termat teknikë të kësaj shkence ruhen në formën e tyre arabe në çdo gjuhë të këtij libri, sepse janë emra të qëndrueshëm që nxënësi duhet t'i mësojë siç janë. Në këtë botim çdo term shkruhet me shkronja latine, me formën e tij arabe në kllapa në përmendjen e parë në çdo kapitull, për shembull ***Ghunnah*** (الغُنَّة). Në fund të librit ka një fjalor termash në tri gjuhë.

Udhëzuesi i ngjyrave

Në shembujt kuranorë ngjyrosen vetëm shkronjat për të cilat zbatohet rregulli; pjesa tjetër e fjalës mbetet e zezë. Çdo ngjyrë ka një kuptim të vetëm e të qëndrueshëm në gjithë librin:

- Ghunnah: Ikhfa', Iqlab, Idgham bi-Ghunnah, Nuni dhe Mimi me shedde
- Izhar: Halqi, Shafawi, Qamari
- Shkronjë që shkruhet, por nuk shqiptohet, ose bashkohet plotësisht pa Ghunnah
- Qalqalah
- Madd me dy kohë: Tabi'i, Badal, Silah Sughra, 'Iwad
- Madd me katër ose pesë kohë: Muttasil, Munfasil, Silah Kubra
- Madd Lazim me gjashtë kohë
- Madd me 2, 4 ose 6 kohë: 'Arid li-s-Sukun dhe Lin gjatë ndalimit
- Tafkhim (i trashë)
- Tarqiq (i hollë)
- Shkronja që studiohet në shembull
- Raste të veçanta: Sakt, Imalah, Tashil, Ishmam

Si përdoren ngjyrat

مِنۢ بَعۡدِ

Al-Baqarah 2:27
Iqlab: Nuni shndërrohet në Mim, me Ghunnah

سَوَآءٌ عَلَيۡهِمۡ

Al-Baqarah 2:6
Madd Muttasil

Kujdes

Ky libër ndihmon të kuptuarit; nuk e zëvendëson mësimin te një mësues. Texhvidi merret përmes ***Mushafahah*** (المُشَافَهَة) nga një mësues i zoti, i cili e dëgjon nxënësin dhe e korrigjon, ashtu siç e morën shokët nga Profeti ﷺ.

KAPITULLI 1

Hyrje në shkencën e texhvidit

1.1 Përkufizimi i texhvidit

Gjuhësisht, texhvid do të thotë të përmirësosh ose ta bësh diçka të shkëlqyer. **Terminologjikisht,** është shqiptimi i çdo shkronje nga vendi i saj i nxjerrjes dhe dhënia e të drejtës së saj (حقّ) dhe asaj që i takon (مستحقّ) nga cilësitë. Imam Ibn el Xhezeriu e ka përkufizuar kështu:

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٣٠ وَهُوَ إِعْطَاءُ الْحُرُوفِ حَقَّهَا مِنْ صِفَةٍ لَهَا وَمُسْتَحَقَّهَا

٣١ وَرَدُّ كُلِّ وَاحِدٍ لِأَصْلِهِ وَاللَّفْظُ فِي نَظِيرِهِ كَمِثْلِهِ

٣٢ مُكَمَّلًا مِنْ غَيْرِ مَا تَكَلُّفِ بِاللُّطْفِ فِي النُّطْقِ بِلَا تَعَسُّفِ

٣٣ وَلَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ تَرْكِهِ إِلَّا رِيَاضَةُ امْرِئٍ بِفَكِّهِ

E drejta e një shkronje është tërësia e cilësive të saj të përhershme që nuk e lënë kurrë, si ***Jahr*** (الجَهْر), ***Shiddah*** (الشِّدَّة) dhe ***Isti'la'*** (الاسْتِعْلَاء). Ajo që i **takon** është ajo që lind nga këto cilësi ose nga shkronjat fqinje, si ***Tafkhim*** (التَّفْخِيم) dhe ***Tarqiq*** (التَّرْقِيق), ***Izhar*** (الإِظْهَار), ***Idgham*** (الإِدْغَام), ***Ikhfa'*** (الإِخْفَاء), ***Madd*** (المَدّ) dhe ***Qasr*** (القَصْر). „Ta kthesh çdo shkronjë në burimin e saj“ do të thotë ta shqiptosh nga vendi i saj i nxjerrjes; „ta shqiptosh shoqen e saj si atë vetë“ do të thotë t'i japësh së njëjtës shkronjë të njëjtën cilësi kudo, jo ta lexosh mirë në një vend dhe pa kujdes në një tjetër.

Pastaj imami shpjegon se kjo duhet bërë me butësi, pa sforcim dhe pa tepri, dhe se arrihet vetëm me ushtrim, domethënë me shumë përsëritje nën mbikëqyrjen e një mësuesi të zoti.

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 30 deri 33; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: الكلام على حقيقة التجويد في مقدمة الكتاب; Ibn al-Jazari, *at-Tamhid fi 'Ilm at-Tajwid*: باب معنى التجويد; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: تعريف التجويد.

1.2 Objekti, dobia dhe dispozita e tij

- **Objekti:** fjalët e Kuranit, për sa i përket dhënies së shkronjave të tyre të drejtën dhe atë që u takon.
- **Dobia:** ruajtja e gjuhës nga gabimi në Librin e Allahut dhe leximi i tij ashtu siç është shpallur.
- **Themeluesi:** në praktikë Profeti ﷺ, i cili e mori nga Xhibrili dhe ua mësoi shokëve. Si shkencë e shkruar, mjeshtrit e leximit dhe të gjuhës; ndër të parët që shkruan veçmas për të ishte Ebu Muzahim el Hakaniu (vdiq 325 h.) në poemën e tij me rimë në Ra, pastaj Mekkiu në *ar-Ri'ayah*.

Dispozita: mësimi teorik i rregullave të tij është detyrim kolektiv, ndërsa zbatimi i tyre gjatë leximit është detyrim për këdo që lexon Kuranin. Imam Ibn el Xhezeriu thotë:

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٢٧ وَالْأَخْذُ بِالتَّجْوِيدِ حَتْمٌ لَازِمُ مَنْ لَمْ يُجَوِّدِ الْقُرَانَ آثِمُ

٢٨ لِأَنَّهُ بِهِ الْإِلٰهُ أَنْزَلَا وَهٰكَذَا مِنْهُ إِلَيْنَا وَصَلَا

٢٩ وَهُوَ أَيْضًا حِلْيَةُ التِّلَاوَةِ وَزِينَةُ الْأَدَاءِ وَالْقِرَاءَةِ

Argumenti është ajeti ﴿اَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ تَرْتِيْلًا ۝٤﴾ (Al-Muzzammil 73:4). Ibn el Xhezeriu transmeton në *an-Nashr* nga Aliu (Allahu qoftë i kënaqur me të) se ***Tartil*** (التَّرْتِيل) është „texhvidi i shkronjave dhe njohja e vendeve të ndalimit“. Vargu i poemës ka dy lexime, „kush nuk e lexon Kuranin me texhvid“ dhe „kush nuk e lexon Kuranin saktë“, dhe të dyja do të thonë se neglizhimi i shqiptimit të saktë është gjynah.

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 27 deri 29; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب في معرفة حكم التجويد وأدلته; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: حكم التجويد.

1.3 Lahni (gabimi) dhe llojet e tij

Lahn (اللَّحْن) është gabim dhe shmangie nga saktësia në lexim. Ai është dy llojesh:

Lloji	Përkufizimi	Shembuj	Dispozita
Lahn Jali (اللَّحْن الجَلِيّ)	Gabim i dukshëm që e prish fjalën, që e vërejnë lexuesit dhe të tjerët, dhe që mund ta ndryshojë kuptimin.	Zëvendësimi i një shkronje ose zanoreje me një tjetër, dhënia e sukunit një shkronje me zanore ose e zanores një shkronje të heshtur, si leximi i Ta në ﴿اَنْعَمْتَ﴾ (Al-Fatihah 1:7) me damme.	I ndaluar me konsensus.
Lahn Khafi (اللَّحْن الخَفِيّ)	Gabim që e prish texhvidin, por jo kuptimin; e vërejnë vetëm lexuesit e zotë.	Lënia e Ghunnah ose e Ikhfa', shkurtimi i një Madd të detyrueshëm ose trashja e një shkronje të hollë.	Sipas mjeshtrave të leximit, nuk lejohet për atë që është i aftë të mësojë; disa e konsiderojnë të papëlqyer.

Burimet: Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: الكلام على اللحن; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: اللحن وأقسامه.

1.4 Shpejtësitë e leximit

Leximi ka disa shpejtësi, të gjitha të lejuara me kusht që të ruhen rregullat e texhvidit:

Shpejtësia	Përshkrimi
Tahqiq (التَّحْقِيق)	Më e ngadalta, me Madd të plotë dhe zanore të plota; e përshtatshme për mësim.
Tartil	Lexim i qetë dhe i matur me meditim; shpejtësia më e mirë. Disa e konsiderojnë të njëjtë me Tahqiq.
Tadwir (التَّدْوِير)	Shpejtësi e mesme midis Tahqiq dhe Hadr.
Hadr (الحَدْر)	Lexim i shpejtë duke ruajtur rregullat; zakonisht për përsëritje.

Gabim i zakonshëm

Shpejtësia që rrëzon një shkronjë a zanore, ose shkurton një Madd të detyrueshëm, është gabim, jo *Hadr*.

Burimet: Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: مراتب القراءة; Ibn al-Jazari, *at-Tamhid fi 'Ilm at-Tajwid*: باب مراتب القراءة; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: مراتب القراءة.

1.5 Kiraeti, rivajeti dhe rruga (tarik)

Mënyra e leximit që i atribuohet njërit prej dhjetë imamëve quhet ***Qira'ah*** (القِرَاءَة), si kiraeti i Asimit. Ajo që i atribuohet transmetuesit të tij quhet ***Riwayah*** (الرِّوَايَة), si Hafsi nga Asimi. Ajo që u atribuohet atyre pas transmetuesit quhet ***Tariq*** (الطَّرِيق), si rruga e esh Shatibijjes, poema *Hirz al-Amani* e imam el Kasim ibn Firruh esh Shatibiut (vdiq 590 h.). Sipas Ibn el Xhezeriut një kiraet është i saktë kur plotëson tri kushte: përputhje me arabishten në ndonjë mënyrë të vlefshme, përputhje me shkrimin e njërës prej kopjeve osmane qoftë edhe potencialisht, dhe zinxhir i saktë transmetimi.

Burimet: Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: أركان القراءة الصحيحة في مقدمة الكتاب; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: القراءة والرواية والطريق.

1.6 Edukata e leximit

- Sinqeriteti për hir të Allahut, leximi me abdes dhe në vend të pastër.
- Kërkimi i mbrojtjes në fillim dhe Besmeleja në fillim të sureve (shihni kapitullin tjetër).
- Meditimi dhe përulësia, dhe zbukurimi i zërit pa sforcim, si në hadithin „Zbukurojeni Kuranin me zërat tuaj“ (Ebu Davudi, en Nesaiu).
- Durimi në mësim, sepse Profeti ﷺ ka thënë: „Ai që është i zoti në Kuran është me shkruesit fisnikë e të devotshëm, ndërsa ai që e lexon duke u penguar dhe me vështirësi ka dy shpërblime“ (Buhariu dhe Muslimi).

KAPITULLI 2

Istiadheja dhe Besmeleja

2.1 Istiadheja

Isti'adhah (الاسْتِعَاذَة) është të thuash para leximit أعوذ بالله من الشيطان الرجيم („Kërkoj mbrojtjen e Allahut nga shejtani i mallkuar"). Lexuesit e parapëlqejnë këtë formulim sepse përputhet me fjalët e Kuranit: ﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾﴾ (An-Nahl 16:98). Shumica e dijetarëve e konsiderojnë të pëlqyeshme në fillim të leximit; disa e konsiderojnë të detyrueshme.

Me zë ose në heshtje

Thuhet me zë kur leximi është me zë dhe dikush dëgjon, që dëgjuesi të vërejë që në fillim. Thuhet në heshtje kur lexon në heshtje, kur je vetëm, në namaz, ose në një grup që lexon me radhë kur nuk je lexuesi i parë.

Burimet: Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب الاستعاذة; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: الاستعاذة.

2.2 Besmeleja

Basmalah (البَسْمَلَة) është të thuash بسم الله الرحمن الرحيم. Hafsi e lexon në fillim të çdo sureje përveç Beraesë (et Teube), qoftë kur fillon me suren, qoftë kur e lidh me të mëparshmen. Kur fillon nga mesi i sures, lexuesi mund ta thotë ose ta lërë; shumë mjeshtër të leximit parapëlqejnë ta thonë.

2.3 Mënyrat e lidhjes në fillim të sures

Kur fillon nga fillimi i një sureje, për Istiadhenë, Besmelenë dhe fillimin e sures lejohen katër mënyra:

Mënyra	Si
Qat' al-jami'	Ndalo pas Istiadhesë, ndalo pas Besmelesë, pastaj fillo suren.
Ndalo pas të parës, lidh të dytën me të tretën	Ndalo pas Istiadhesë, pastaj lidh Besmelenë me suren.
Lidh të parën me të dytën, ndalo para të tretës	Lidh Istiadhenë me Besmelenë, ndalo, pastaj fillo suren.
Wasl al-jami'	Lidh të treja me një frymë.

2.4 Besmeleja midis dy sureve

Kur lidh fundin e një sureje me fillimin e tjetrës, lejohen tri mënyra dhe e katërta jo:

Mënyra	Si	Dispozita
Qat' al-jami'	Ndalo në fund të sures, ndalo pas Besmelesë, pastaj fillo.	Lejohet
Ndalo pas të parës, lidh të dytën me të tretën	Ndalo në fund të sures, pastaj lidh Besmelenë me tjetrën.	Lejohet
Wasl al-jami'	Lidh fundin e sures, Besmelenë dhe suren tjetër.	Lejohet
Lidh të parën me të dytën, ndalo para të tretës	Lidh fundin e sures me Besmelenë dhe ndalo te ajo.	Nuk lejohet, sepse lë përshtypjen se Besmeleja i përket fundit të sures së mëparshme.

2.5 Sureja Beraeh (et Teube)

Në fillim të Beraesë nuk ka Besmele. Kur fillon me të, lexuesi thotë vetëm Istiadhenë, pastaj ose ndalon ose e lidh me fillimin: ﴿بَرَآءَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ﴾ (At-Tawbah 9:1). Kur e lidh me fundin e el Enfalit, ka tri mënyra pa Besmele: ndalim me frymëmarrje, ***Sakt*** (السَّكْت) pa frymëmarrje, ose ***Wasl*** (الوَصْل). Kur fillon nga mesi i saj, mjeshtrit e leximit nuk pajtohen për Besmelenë.

> **Kujdes**
>
> Kur fillon nga mesi i një sureje me një ajet që përmend shejtanin ose diçka që nuk i shkon ta lidhësh me emrin e Allahut, është më mirë të ndalosh pas Besmelesë, si te ﴿ٱلشَّيْطَٰنُ يَعِدُكُمُ ٱلْفَقْرَ﴾ (Al-Baqarah 2:268).

Burimet: Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب البسملة; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: البسملة وأوجهها بين السورتين.

KAPITULLI 3

Mehaxhet: Vendet e nxjerrjes së shkronjave

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٩ مَخَارِجُ الْحُرُوفِ سَبْعَةَ عَشَرْ عَلَى الَّذِي يَخْتَارُهُ مَنِ اخْتَبَرْ

١٠ فَأَلِفُ الْجَوْفِ وَأُخْتَاهَا وَهِي حُرُوفُ مَدٍّ لِلْهَوَاءِ تَنْتَهِي

١١ ثُمَّ لِأَقْصَى الْحَلْقِ هَمْزٌ هَاءُ ثُمَّ لِوَسْطِهِ فَعَيْنٌ حَاءُ

١٢ أَدْنَاهُ غَيْنٌ خَاؤُهَا وَالْقَافُ أَقْصَى اللِّسَانِ فَوْقُ ثُمَّ الْكَافُ

١٣ أَسْفَلُ وَالْوَسْطُ فَجِيمُ الشِّينُ يَا وَالضَّادُ مِنْ حَافَتِهِ إِذْ وَلِيَا

١٤ الَاضْرَاسَ مِنْ أَيْسَرَ أَوْ يُمْنَاهَا وَاللَّامُ أَدْنَاهَا لِمُنْتَهَاهَا

١٥ وَالنُّونُ مِنْ طَرَفِهِ تَحْتُ اجْعَلُوا وَالرَّا يُدَانِيهِ لِظَهْرٍ أَدْخَلُ

١٦ وَالطَّاءُ وَالدَّالُ وَتَا مِنْهُ وَمِنْ عُلْيَا الثَّنَايَا وَالصَّفِيرُ مُسْتَكِنْ

١٧ مِنْهُ وَمِنْ فَوْقِ الثَّنَايَا السُّفْلَى وَالظَّاءُ وَالذَّالُ وَثَا لِلْعُلْيَا

١٨ مِنْ طَرَفَيْهِمَا وَمِنْ بَطْنِ الشَّفَهْ فَالْفَا مَعَ اطْرَافِ الثَّنَايَا الْمُشْرِفَهْ

١٩ لِلشَّفَتَيْنِ الْوَاوُ بَاءٌ مِيمُ وَغُنَّةٌ مَخْرَجُهَا الْخَيْشُومُ

3.1 Çfarë është mehrexhi dhe si gjendet

Makhraj (المَخْرَج) është vendi ku ndalet tingulli i shkronjës, duke i dhënë identitetin e saj të veçantë. Për ta gjetur, bëje shkronjën sakin ose me shedde, vendos para saj një hemze me zanore dhe shqiptoje, pastaj vëre ku ndalet tingulli: ai është mehrexhi i saj, si te أَبْ، أَتْ، أَقْ.

Mehrexhi është ose **i caktuar** (muhakkak), i mbështetur në një pjesë të caktuar të fytit, gjuhës ose buzëve, si te shumica e shkronjave; ose **i vlerësuar** (mukadder), që nuk mbështetet në asnjë pjesë të caktuar, dhe ky është mehrexhi i ***Huruf al-Madd*** (حُرُوف المَدّ), sepse ato mbarojnë vetëm kur mbaron fryma, siç thotë imami: „shkronjat e medit që mbarojnë me ajrin“.

3.2 Numri i mehaxheve

Mendimi i zgjedhur nga Ibn el Xhezeriu dhe shumica e dijetarëve është se mehaxhet janë **shtatëmbëdhjetë**; ky është mendimi i el Halil ibn Ahmedit. Sibevejhi dhe ata që e ndoqën, si esh Shatibiu, numëruan **gjashtëmbëdhjetë**, duke hequr ***Jawf*** (الجَوْف) dhe duke ua caktuar shkronjat e tij fytit, mesit të gjuhës dhe buzëve. El Ferrai numëroi **katërmbëdhjetë**, duke u dhënë Lam, Nun

dhe Ra' një mehrexh të vetëm. Të gjitha ndahen në pesë zona të përgjithshme: *Jawf*, ***Halq*** (الحَلْق), ***Lisan*** (اللِّسَان), ***Shafatan*** (الشَّفَتَان) dhe ***Khayshum*** (الخَيْشُوم).

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 9 deri 19; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب مخارج الحروف; Makki ibn Abi Talib, *ar-Ri'ayah li-Tajwid al-Qira'ah*: باب مخارج الحروف; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: مخارج الحروف.

3.3 Shtatëmbëdhjetë mehaxhet

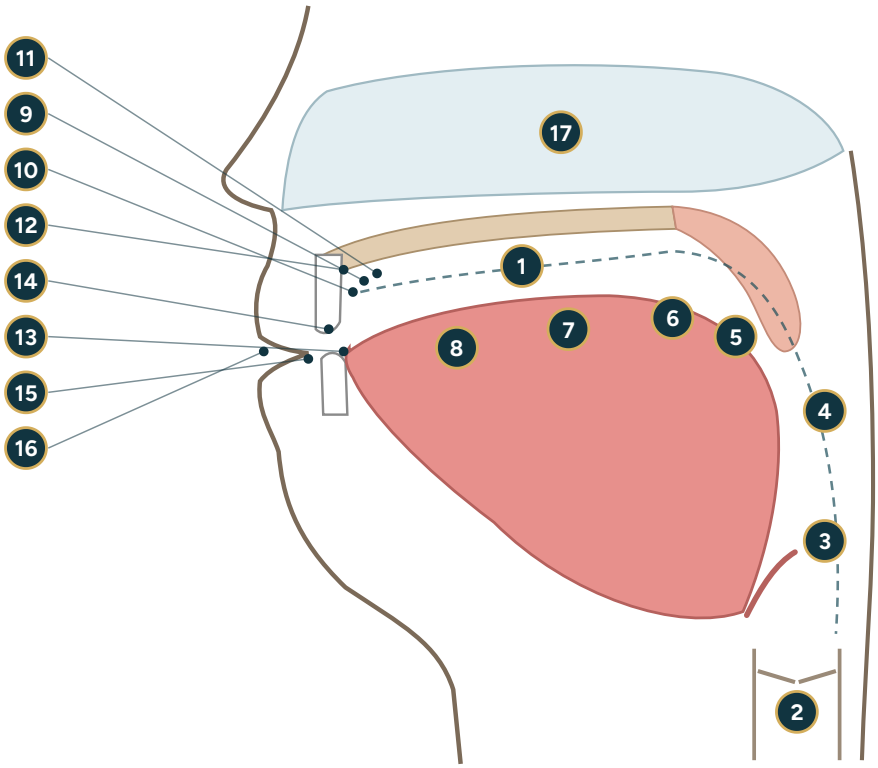

Figura 1: pamje anësore e përafërt e gojës, fytit dhe hundës. Numrat janë numrat e vendeve të nxjerrjes në tabelë.

#	Zona	Vendi i saktë	Shkronjat
1	Jawf	Hapësira e zbrazët brenda fytit dhe gojës	ا و ي (المدية)
2	Halq	Pjesa më e thellë e fytit, më afër gjoksit	ء ه
3	Halq	Mesi i fytit	ع ح
4	Halq	Pjesa më e afërt e fytit, pranë gojës	غ خ
5	Lisan	Rrënja e gjuhës me qiellzën e butë sipër saj	ق
6	Lisan	Rrënja e gjuhës, pak përpara Qaf, me qiellzën	ك
7	Lisan	Mesi i gjuhës me qiellzën e fortë sipër tij	ج ش ي
8	Lisan	Njëra ose të dyja anët e gjuhës kundër dhëmbëve dhëmballë të sipërm; ana e majtë është më e lehtë dhe më e zakonshme	ض

#	Zona	Vendi i saktë	Shkronjat
9	Lisan	Pjesa e përparme e të dyja anëve deri në majë, kundër mishit të dhëmbëve të sipërm	ل
10	Lisan	Maja e gjuhës me mishin e dhëmbëve të përparmë të sipërm, pak poshtë Lam	ن
11	Lisan	Maja me pak nga sipërfaqja e sipërme e gjuhës, kundër mishit të sipërm, pak më brenda se Nun	ر
12	Lisan	Maja e gjuhës me rrënjët e dhëmbëve të përparmë të sipërm	ط د ت
13	Lisan	Maja e gjuhës menjëherë mbi dhëmbët e përparmë të poshtëm, duke lënë një hapësirë të vogël	ص ز س
14	Lisan	Maja e gjuhës me skajet e dhëmbëve të përparmë të sipërm	ظ ذ ث
15	Shafatan	Pjesa e brendshme e buzës së poshtme me skajet e dhëmbëve të përparmë të sipërm	ف
16	Shafatan	Të dyja buzët: të mbyllura bashkë për Ba dhe Mim, të rrumbullakosura dhe të hapura për Waw	و ب م
17	Khayshum	Pjesa e brendshme e pasme e hundës	الغنة

Shembuj nga El Fatiha

مٰلِكِ

Al-Fatihah 1:4
Alif, nga Jawf (1)

اَلْحَمْدُ

Al-Fatihah 1:2
Ha', nga mesi i fytit (3)

غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ

Al-Fatihah 1:7
Ghayn, nga pjesa më e afërt e fytit (4); Dad, nga ana (8)

الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ

Al-Fatihah 1:6
Sad, nga maja (13); Qaf, nga rrënja (5)

نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ

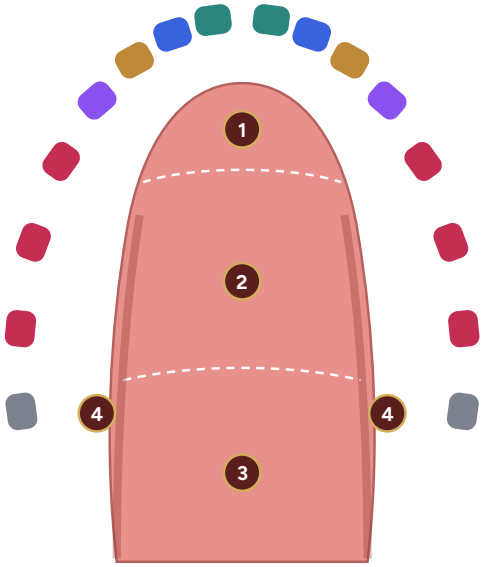
Al-Fatihah 1:5
'Ayn, nga mesi i fytit (3); Ya e medit, nga Jawf (1)

الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ

Al-Fatihah 1:7
Dhal, nga skajet e dhëmbëve (14); Ta, nga rrënjët e tyre (12)

3.4 Dhëmbët dhe pjesët e gjuhës

Nxënësit i duhen emrat e dhëmbëve dhe të pjesëve të gjuhës, sepse mehaxhet përshkruhen me to. Zakonisht ka tridhjetë e dy dhëmbë: në secilën nofull dy prerës qendrorë, dy prerës anësorë, dy qenëzë, dy paradhëmballë, gjashtë dhëmballë bluarëse dhe dy dhëmballë të mençurisë.

- Thanaya (4): prerësit qendrorë
- Ruba'iyyat (4): prerësit anësorë
- Anyab (4): qenëzat
- Dawahik (4): paradhëmballët e para
- Tawahin (12): dhëmballët bluarëse
- Nawajidh (4): dhëmballët e mençurisë

1. Maja e gjuhës: Nun, Ra'; Ta', Dal, Ta; Sad, Zay, Sin; Dha', Dhal, Tha
2. Mesi i gjuhës: Jim, Shin dhe Ya që nuk është shkronjë medi
3. Rrënja e gjuhës: Qaf, pastaj Kaf
4. Dy anët e gjuhës: Dad kundër dhëmballëve të sipërme, dhe Lam nga pjesa e tyre e përparme

Figura 2: dhëmbët e sipërm dhe gjuha, parë nga lart. Numrat në kllapa numërojnë dhëmbët e të dy nofullave.

3.5 Pika kujdesi

- **Dad dhe Dha':** shkronjat që ngatërrohen më lehtë. Dad del nga ana e gjuhës kundër dhëmballëve të sipërme, me ***Istitalah*** (الاسْتِطَالَة); Dha' del nga maja e gjuhës me skajet e dhëmbëve të përparmë të sipërm. Dad nuk duhet shqiptuar as si Dha' as si Dal i trashë.
- **Hemzja dhe Ha':** dalin nga pika më e largët, prandaj kini kujdes t'i shqiptoni plotësisht, veçanërisht Ha' sakine dhe Ha' në fund të fjalës.
- **'Ayn dhe Ha':** ruhuni nga kthimi i 'Ayn në hemze ose i Ha' në Ha' të hollë, siç bëjnë shumë joarabë.
- **Tha, Dhal dhe Dha':** maja e gjuhës duhet të dalë pak dhe të prekë skajet e dhëmbëve të përparmë; nuk duhen shqiptuar si Sin ose Zay.

> **Shënim**
>
> Para Alifit ka gjithmonë fetha, para Waw të medit damme dhe para Ya të medit kesre. Kur Waw ose Ya është sakin pas fethës, është shkronjë ***Lin*** (اللِّين) dhe nuk del nga Jawf: Waw del nga buzët dhe Ya nga mesi i gjuhës.

Burimet: Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب مخارج الحروف; Makki ibn Abi Talib, *ar-Ri'ayah li-Tajwid al-Qira'ah*: باب مخارج الحروف وذكر الأسنان; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: مخارج الحروف وأسماء الأسنان.

KAPITULLI 4

Sifatet: Cilësitë e shkronjave

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٢٠ صِفَاتُهَا جَهْرٌ وَرِخْوٌ مُسْتَفِلْ — مُنْفَتِحٌ مُصْمَتَةٌ وَالضِّدَّ قُلْ

٢١ مَهْمُوسُهَا فَحَثَّهُ شَخْصٌ سَكَتْ — شَدِيدُهَا لَفْظُ أَجِدْ قَطٍ بَكَتْ

٢٢ وَبَيْنَ رِخْوٍ وَالشَّدِيدِ لِنْ عُمَرْ — وَسَبْعُ عُلْوٍ خُصَّ ضَغْطٍ قِظْ حَصَرْ

٢٣ وَصَادُ ضَادٌ طَاءُ ظَاءٌ مُطْبَقَهْ — وَفِرَّ مِنْ لُبِّ الْحُرُوفُ الْمُذْلَقَهْ

٢٤ صَفِيرُهَا صَادٌ وَزَايٌ سِينُ — قَلْقَلَةٌ قُطْبُ جَدٍ وَاللِّينُ

٢٥ وَاوٌ وَيَاءٌ سُكِّنَا وَانْفَتَحَا — قَبْلَهُمَا وَالِانْحِرَافُ صُحِّحَا

٢٦ فِي اللَّامِ وَالرَّا وَبِتَكْرِيرٍ جُعِلْ — وَلِلتَّفَشِّي الشِّينُ ضَادًا اسْتَطِلْ

4.1 Përkufizimi dhe dobia

Sifah (الصِّفَة) është mënyra se si formohet shkronja në mehrexhin e saj: nëse fryma rrjedh apo mbahet, nëse zëri rrjedh apo mbahet, nëse gjuha ngrihet apo mbetet poshtë, e kështu me radhë. Mehrexhi përcakton ku formohet shkronja; cilësia përcakton si.

- **Dobia e parë:** dallimi i shkronjave që ndajnë të njëjtin mehrexh; pa cilësitë, Ta', Dal dhe Ta do të ishin një tingull.
- **E dyta:** përmirësimi i shqiptimit të shkronjave nga mehaxhe të ndryshme.
- **E treta:** njohja e shkronjave të forta dhe të dobëta, për të ditur ku lejohet idghami dhe ku jo.

Cilësitë janë dy llojesh: ***Sifat Lazimah*** (الصِّفَات اللَّازِمَة), që nuk e lënë kurrë shkronjën dhe janë tema e këtij kapitulli; dhe ***Sifat 'Aridah*** (الصِّفَات العَارِضَة), që shfaqen në disa situata dhe jo në të tjera, si Tafkhim dhe Tarqiq, Izhar, Idgham, Iqlab, Ikhfa', Madd dhe Qasr. Ibn el Xhezeriu numëroi shtatëmbëdhjetë cilësi të përhershme, ndërsa Mekkiu në *ar-Ri'ayah* përmendi shumë më tepër cilësi dhe emra. Ato janë dy tipesh: ato që kanë të kundërtën dhe ato që nuk e kanë.

4.2 Cilësitë që kanë të kundërtën

Cilësia	Përkufizimi	Shkronjat
Hams (الهَمْس)	Fryma rrjedh kur shqiptohet shkronja, për shkak të mbështetjes së dobët në mehrexh	فَحَثَّهُ شَخْصٌ سَكَتْ (10)

Cilësia	Përkufizimi	Shkronjat
Jahr (الجَهْر)	Fryma mbahet për shkak të mbështetjes së fortë në mehrexh	Të gjitha të tjerat (18)
Shiddah (الشِّدَّة)	Zëri mbahet për shkak të mbështetjes së plotë në mehrexh	أَجِدْ قَطٍ بَكَتْ (8)
Tawassut (التَّوَسُّط)	Zë midis Shiddah dhe Rakhawah	لِنْ عُمَرْ (5)
Rakhawah (الرَّخَاوَة)	Zëri rrjedh për shkak të mbështetjes së dobët	Të tjerat (15)
Isti'la' (الاسْتِعْلَاء)	Pjesa e pasme e gjuhës ngrihet drejt qiellzës	خُصَّ ضَغْطٍ قِظْ (7)
Istifal (الاسْتِفَال)	Gjuha mbetet poshtë, larg qiellzës	Të tjerat (21)
Itbaq (الإِطْبَاق)	Një pjesë e gjuhës ngjitet pas qiellzës dhe zëri mbyllet midis tyre	ص ض ط ظ (4)
Infitah (الانْفِتَاح)	Gjuha mbetet e ndarë nga qiellza dhe ajri kalon midis tyre	Të tjerat (24)
Idhlaq (الإِذْلَاق)	Shkronja është e lehtë dhe e shpejtë, del nga maja e gjuhës ose nga buza	فِرَّ مِنْ لُبِّ (6)
Ismat (الإِصْمَات)	Gjuhësisht «mbajtje»; terminologjikisht rëndesë (jo Tafkhim): asnjë fjalë arabe me katër ose pesë shkronja rrënjësore nuk ndërtohet vetëm nga këto shkronja	Të tjerat (22)

Shënim

Numrat e tabelës janë për njëzet e tetë shkronja, pa Alifin e medit. Kush e numëron edhe Alifin, i shton nga një Jahr, Rakhawah, Istifal, Infitah dhe Ismat: 19, 16, 22, 25 dhe 23.

4.3 Cilësitë pa të kundërt

Cilësia	Përkufizimi	Shkronjat
Safir (الصَّفِير)	Një tingull i mprehtë shtesë si fishkëllima e zogut	ص ز س
Qalqalah (القَلْقَلَة)	Mehrexhi dridhet kur shkronja është sakin, duke dhënë një jehonë të qartë	قُطْبُ جَدٍ
Lin (اللِّين)	Shkronja del lehtë, pa mundim	Waw dhe Ya sakine pas fethës
Inhiraf (الانْحِرَاف)	Shkronja pasi del nga mehrexhi i saj anon drejt një tjetri	ل ر

Cilësia	Përkufizimi	Shkronjat
Takrir (التَّكْرِير)	Maja e gjuhës dridhet me Ra'; mësohet për t'u shmangur	ر
Tafashshi (التَّفَشِّي)	Ajri përhapet nëpër gojë	ش
Istitalah (الاسْتِطَالَة)	Zëri shtrihet përgjatë anës së gjuhës nga përpara nga prapa	ض

Disa dijetarë, si el Mersafiu, shtojnë ***Ghunnah*** (الغُنَّة) për Nun dhe Mim, dhe ***Khafa'*** (الخَفَاء) (fshehtësinë) për shkronjat e medit dhe Ha'.

Shembuj

كُوِّرَتْ

At-Takwir 81:1

Hams te Ta sakine: fryma rrjedh

قَدْ اَفْلَحَ

Al-Mu'minun 23:1

Jahr, Shiddah dhe Qalqalah te Dal

الصِّرَاطَ

Al-Fatihah 1:6

Itbaq dhe Isti'la' te Sad dhe Ta'

اَللّٰهُ الصَّمَدُ ۝٢

Al-Ikhlas 112:2

Safir te Sad

كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ

Al-Baqarah 2:20

Tafashshi te Shin

وَلَا الضَّآلِّيْنَ

Al-Fatihah 1:7

Istitalah te Dad

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 20 deri 26; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب صفات الحروف; Makki ibn Abi Talib, *ar-Ri'ayah li-Tajwid al-Qira'ah*: ذكر ألقاب الحروف وصفاتها; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: صفات الحروف.

4.4 Tabela e cilësive të çdo shkronje

Pesë kolonat e para japin nga një cilësi nga çdo çift: (1) Hams ose Jahr, (2) Shiddah, Tawassut ose Rakhawah, (3) Isti'la' ose Istifal, (4) Itbaq ose Infitah, (5) Idhlaq ose Ismat. Çdo shkronjë ka të paktën pesë cilësi dhe mund të ketë deri në shtatë.

Shkronja	1	2	3	4	5	Të tjera
ء	Jahr	Shiddah	Istifal	Infitah	Ismat	·
ب	Jahr	Shiddah	Istifal	Infitah	Idhlaq	Qalqalah
ت	Hams	Shiddah	Istifal	Infitah	Ismat	·
ث	Hams	Rakhawah	Istifal	Infitah	Ismat	·
ج	Jahr	Shiddah	Istifal	Infitah	Ismat	Qalqalah
ح	Hams	Rakhawah	Istifal	Infitah	Ismat	·
خ	Hams	Rakhawah	Isti'la'	Infitah	Ismat	·

Shkronja	1	2	3	4	5	Të tjera
د	Jahr	Shiddah	Istifal	Infitah	Ismat	Qalqalah
ذ	Jahr	Rakhawah	Istifal	Infitah	Ismat	·
ر	Jahr	Tawassut	Istifal	Infitah	Idhlaq	Inhiraf, Takrir
ز	Jahr	Rakhawah	Istifal	Infitah	Ismat	Safir
س	Hams	Rakhawah	Istifal	Infitah	Ismat	Safir
ش	Hams	Rakhawah	Istifal	Infitah	Ismat	Tafashshi
ص	Hams	Rakhawah	Isti'la'	Itbaq	Ismat	Safir
ض	Jahr	Rakhawah	Isti'la'	Itbaq	Ismat	Istitalah
ط	Jahr	Shiddah	Isti'la'	Itbaq	Ismat	Qalqalah
ظ	Jahr	Rakhawah	Isti'la'	Itbaq	Ismat	·
ع	Jahr	Tawassut	Istifal	Infitah	Ismat	·
غ	Jahr	Rakhawah	Isti'la'	Infitah	Ismat	·
ف	Hams	Rakhawah	Istifal	Infitah	Idhlaq	·
ق	Jahr	Shiddah	Isti'la'	Infitah	Ismat	Qalqalah
ك	Hams	Shiddah	Istifal	Infitah	Ismat	·
ل	Jahr	Tawassut	Istifal	Infitah	Idhlaq	Inhiraf
م	Jahr	Tawassut	Istifal	Infitah	Idhlaq	Ghunnah
ن	Jahr	Tawassut	Istifal	Infitah	Idhlaq	Ghunnah
ه	Hams	Rakhawah	Istifal	Infitah	Ismat	·
و	Jahr	Rakhawah	Istifal	Infitah	Ismat	Lin
ي	Jahr	Rakhawah	Istifal	Infitah	Ismat	Lin

Lin në këtë tabelë vlen për Waw dhe Ya vetëm kur janë sakine pas fethës.

4.5 Të fortat dhe të dobëtat

Cilësitë e forta: Jahr, Shiddah, Isti'la', Itbaq, Safir, Qalqalah, Inhiraf, Takrir, Tafashshi, Istitalah dhe Ghunnah. Cilësitë e dobëta: Hams, Rakhawah, Istifal, Infitah, Lin dhe Khafa'. Sipas el Mersafiut dhe të tjerëve, Tawassut, Idhlaq dhe Ismat nuk cilësohen as të forta as të dobëta. Një shkronjë është e fortë ose e dobët sipas numrit të cilësive të forta që mbledh; shkronja më e fortë është Ta' dhe më e dobëta Ha'.

Shënim

Cilësitë i dallojnë shkronjat që ndajnë një mehrexh: Ta', Dal dhe Ta dalin nga i njëjti vend, por vetëm Ta' ka Isti'la' dhe Itbaq, vetëm Ta ka Hams, dhe Dal ka Jahr dhe Shiddah pa Itbaq. E njëjta gjë vlen për Sad, Zay dhe Sin, si dhe për Dha', Dhal dhe Tha.

Burimet: Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب صفات الحروف; Makki ibn Abi Talib, *ar-Ri'ayah li-Tajwid al-Qira'ah*: باب ذكر الحروف القوية والضعيفة; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: تقسيم الصفات إلى قوية وضعيفة.

KAPITULLI 5

Shkronjat një nga një

Pas mehaxheve dhe sifateve, lexuesit i duhet ta njohë çdo shkronjë veçmas: mehrexhin e saj, cilësitë kryesore dhe gabimet që ndodhin në shqiptimin e saj. Kjo është metoda e imam Mekkiut në *ar-Ri'ayah*, i cili i dha çdo shkronje kapitullin e vet. Imam Ibn el Xhezeriu në Mukaddime paralajmëroi për shkronjat dhe fjalët ku gabimet janë të shpeshta.

5.1 Tabela e shkronjave me paralajmërimet kryesore

Shkronja	Nr. i mehrexhit	Pika kryesore
ا	1	Ndjek shkronjën para saj në trashësi ose hollësi; kurrë e trashë pas një shkronje të hollë.
ء	2	Shqiptohet butë, pa shtypje; e qartë kur është sakin; lehtësohet vetëm ku është transmetuar.
ه	2	Shkronja më e dobët dhe më e fshehtë; bëjeni të qartë në mes dhe në fund, veçanërisht kur përsëritet ose është sakin.
ع	3	Nuk duhet të bëhet hemze; kur është sakin është e qartë me Tawassut, jo e tendosur.
ح	3	Nuk duhet të bëhet Ha' e hollë ose Kha'; bëjeni të qartë pranë 'Ayn ose Ha'.
غ	4	E trashë pa tepri; nuk duhet të bëhet Qaf.
خ	4	E trashë pa e tepruar drejt Qaf ose Ghayn.
ق	5	Shiddah, Jahr dhe Isti'la'; nuk duhet të bëhet Kaf ose Ghayn; Qalqalah kur është sakin.
ك	6	Hams-i dhe Shiddah-u i saj duhet të jenë të qarta, veçanërisht kur përsëritet.
ج	7	E tendosur dhe e zëshme; nuk duhet të zbutet si Shin; Qalqalah kur është sakin.
ش	7	Tafashshi-u i saj duhet të jetë i qartë, veçanërisht kur është sakin ose me shedde.
ي	7	Nga mesi i gjuhës kur nuk është shkronjë medi; mos e dyfishoni një Ya të vetme.
ض	8	Nga ana e gjuhës me ***Istitalah*** (الاسْتِطَالَة); nuk duhet të bëhet Dha' ose Dal i trashë.

Shkronja	Nr. i mehrexhit	Pika kryesore
ل	9	E hollë, përveç emrit të Allahut pas fethës ose dammes; mbajeni sukunin e saj të plotë.
ن	10	Ka një Ghunnah të natyrshme, që shfaqet plotësisht kur është me shedde, e fshehur ose e bashkuar.
ر	11	Fshihni dridhjen e saj, veçanërisht kur është me shedde; ka rregulla trashësie dhe hollësie.
ط	12	Shkronja më e fortë; Qalqalah kur është sakin; Itbaq-u i saj mbetet kur bashkohet me Ta.
د	12	Qalqalah kur është sakin; kurrë e trashë.
ت	12	Hams-i i saj duhet të jetë i qartë; nuk duhet të trashet si Ta'.
ص	13	Itbaq, Isti'la' dhe Safir; nuk duhet të bëhet Sin.
ز	13	E zëshme me Safir; nuk duhet të bëhet Sin.
س	13	E pazëshme me Safir; nuk duhet të bëhet Sad para një shkronje të trashë.
ظ	14	Maja e gjuhës te dhëmbët, me Itbaq; nuk duhet të bëhet Zay e trashë.
ذ	14	Nuk duhet të bëhet Zay ose Dal.
ث	14	Nuk duhet të bëhet Sin ose Ta.
ف	15	E hollë dhe e pazëshme; nuk trashet pranë një shkronje të trashë.
و	16	Me buzë të rrumbullakosura; Waw e medit zgjatet, nuk dyfishohet dhe nuk bashkohet me Waw-in pasues.
ب	16	E tendosur dhe e zëshme; kurrë e trashë; Qalqalah kur është sakin.
م	16	Me buzë të mbyllura; e hollë para një shkronje të trashë; Ghunnah shfaqet kur është me shedde.

Burimet: Makki ibn Abi Talib, *ar-Ri'ayah li-Tajwid al-Qira'ah*: أبواب الحروف حرفًا حرفًا; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: الكلام على كل حرف وما يجب له.

5.2 Ruajtja e shkronjave të holla të holla

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٣٤ فَرَقِّقَنْ مُسْتَفِلًا مِنْ أَحْرُفِ وَحَاذِرَنْ تَفْخِيمَ لَفْظِ الْأَلِفِ

٣٥ وَهَمْزَ الْحَمْدُ أَعُوذُ اهْدِنَا اللَّهُ ثُمَّ لَامَ لِلَّهِ لَنَا

٣٦ وَلْيَتَلَطَّفْ وَعَلَى اللَّهِ وَلَا الضْ وَالْمِيمَ مِنْ مَخْمَصَةٍ وَمِنْ مَرَضْ

Poeti urdhëron që të gjitha shkronjat e ***Istifal*** (الاسْتِفَال) të mbahen të holla dhe përmend ato ku gabimet janë të shpeshta: **Alifi** kurrë i trashë pas një shkronje të hollë; **hemzja** në fillim të fjalëve; **Lami** pranë emrit të Allahut ose një shkronje të trashë; dhe **Mimi** pranë një shkronje të trashë.

اَلْحَمْدُ Al-Fatihah 1:2 Hemzja është e hollë në fillim	اِهْدِنَا Al-Fatihah 1:6 Një hemze e hollë	وَلْيَتَلَطَّفْ Al-Kahf 18:19 Lam mbetet e hollë para Ta'
وَلَا الضَّآلِّيْنَ Al-Fatihah 1:7 Lam-i i *wa-la* mbetet i hollë para Dad	فِيْ مَخْمَصَةٍ Al-Ma'idah 5:3 Mim mbetet e hollë para Kha'	فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ ۙ Al-Baqarah 2:10 Mim mbetet e hollë para një Ra' të trashë

5.3 Ba, Jim dhe shkronjat e Qalqalah

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٣٧ وَبَاءَ بَرْقٍ بَاطِلٍ بِهِمْ بِذِي وَاحْرِصْ عَلَى الشِّدَّةِ وَالْجَهْرِ الَّذِي

٣٨ فِيهَا وَفِي الْجِيمِ كَجُبِّ الصَّبْرِ رَبْوَةٍ اجْتُثَّتْ وَحَجِّ الْفَجْرِ

٣٩ وَبَيِّنَنْ مُقَلْقَلًا إِنْ سَكَنَا وَإِنْ يَكُنْ فِي الْوَقْفِ كَانَ أَبْيَنَا

Ba është e hollë; shmangni trashjen e saj në fjalë si ﴿وَبَرۡقٞ﴾ (Al-Baqarah 2:19) dhe ﴿وَبٰطِلٌ﴾ (Al-A'raf 7:139), ose dobësimin e saj te ﴿بِهِمۡ﴾ (Al-Baqarah 2:15). Ruajeni Shiddah-un dhe Jahr-in e Ba dhe Jim, veçanërisht kur janë me shedde ose sakine, që me to të mos rrjedhë as frymë as zë, si në këta shembuj:

Ba dhe Jim, me shedde dhe sakine

بِرَبْوَةٍ Al-Baqarah 2:265	وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ Al-Balad 90:17	اَشَدُّ حُبًّا Al-Baqarah 2:165
وَالْفَجْرِ ۝١ Al-Fajr 89:1	اَلْحَجُّ اَشْهُرٌ Al-Baqarah 2:197	اجْتُثَّتْ Ibrahim 14:26

Pastaj urdhëron që ***Qalqalah*** (القَلْقَلَة) të bëhet e qartë në shkronjat e saj kur janë sakine, dhe vëren se është më e qartë në ndalim. Hollësitë janë në kapitullin për Qalqalah.

5.4 Ha' dhe Sin

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٤٠ وَحَاءَ حَصْحَصَ أَحَطتُّ الْحَقُّ
وَسِينَ مُسْتَقِيمٍ يَسْطُو يَسْقُو

Bëjeni Ha' të qartë kur përsëritet ose është pranë një shkronje të afërt, si te ﴿حَصْحَصَ الْحَقُّ﴾ (Yusuf 12:51) dhe ﴿اَحَطْتُّ﴾ (An-Naml 27:22). Shmangni trashjen e Sin para Ta' ose Qaf që të mos bëhet Sad, si te ﴿يَسْطُوْنَ﴾ (Al-Hajj 22:72), ﴿يَسْقُوْنَ﴾ (Al-Qasas 28:23) dhe ﴿الْمُسْتَقِيْمَ﴾ (Al-Fatihah 1:6).

5.5 Sukuni, Infitah dhe Shiddah

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٤٧ وَاحْرِصْ عَلَى السُّكُونِ فِي جَعَلْنَا
أَنْعَمْتَ وَالْمَغْضُوبِ مَعْ ضَلَلْنَا
٤٨ وَخَلِّصِ انْفِتَاحَ مَحْذُورًا عَسَى
خَوْفَ اشْتِبَاهِهِ بِمَحْظُورًا عَصَى
٤٩ وَرَاعِ شِدَّةً بِكَافٍ وَبِتَا
كَشِرْكِكُمْ وَتَتَوَفَّى فِتْنَتَا

- **Sukun i plotë:** te Lam, Nun, Mim ose Ghayn sakine para një shkronje të afërt; mos shtoni zanore dhe mos bashkoni, si te ﴿وَاِذْ جَعَلْنَا﴾ (Al-Baqarah 2:125), ﴿اَنْعَمْتَ﴾ (Al-Fatihah 1:7), ﴿الْمَغْضُوْبِ﴾ (Al-Fatihah 1:7) dhe ﴿ضَلَلْنَا﴾ (As-Sajdah 32:10).
- **Infitah i pastër:** te Dhal dhe Sin, që ﴿مَحْذُوْرًا﴾ (Al-Isra 17:57) të mos ngatërrohet me ﴿مَحْظُوْرًا﴾ (Al-Isra 17:20), as ﴿وَعَسٰٓى﴾ (Al-Baqarah 2:216) me ﴿وَعَصٰٓى﴾ (Taha 20:121).
- **Ruani Shiddah:** te Kaf dhe Ta kur përsëriten, si te ﴿بِشِرْكِكُمْ ۖ﴾ (Fatir 35:14), ﴿تَتَوَفّٰىهُمُ﴾ (An-Nahl 16:28) dhe ﴿وَالْفِتْنَةُ﴾ (Al-Baqarah 2:191).

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 34 deri 49; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: فصل في تجويد الحروف وتصحيحها; Makki ibn Abi Talib, *ar-Ri'ayah li-Tajwid al-Qira'ah*: أبواب الحروف; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: التنبيهات على بعض الحروف.

5.6 Dad dhe Dha'

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٥٢ وَالضَّادَ بِاسْتِطَالَةٍ وَمَخْرَجِ — مَيِّزْ مِنَ الظَّاءِ وَكُلُّهَا تَجِي

٥٣ فِي الظَّعْنِ ظِلِّ الظُّهْرِ عُظْمِ الْحِفْظِ — أَيْقِظْ وَأَنْظِرْ عَظْمِ ظَهْرِ اللَّفْظِ

٥٤ ظَاهِرْ لَظَى شُوَاظُ كَظْمٍ ظَلَمَا — اغْلُظْ ظَلَامَ ظُفُرٍ انْتَظِرْ ظَمَا

٥٥ أَظْفَرَ ظَنَّا كَيْفَ جَا وَعِظْ سِوَى — عِضِينَ ظَلَّ النَّحْلِ زُخْرُفٍ سَوَا

٥٦ وَظَلْتَ ظَلْتُمْ وَبِرُومٍ ظَلُّوا — كَالْحِجْرِ ظَلَّتْ شُعَرَا نَظَلُّ

٥٧ يَظْلَلْنَ مَحْظُورًا مَعَ الْمُحْتَظِرِ — وَكُنْتَ فَظًّا وَجَمِيعِ النَّظَرِ

٥٨ إِلَّا بِوَيْلٌ هَلْ وَأُولَى نَاضِرَهْ — وَالْغَيْظِ لَا الرَّعْدِ وَهُودٍ قَاصِرَهْ

٥٩ وَالْحَظُّ لَا الْحَضُّ عَلَى الطَّعَامِ — وَفِي ظَنِينٍ الْخِلَافُ سَامِي

٦٠ وَإِنْ تَلَاقَيَا الْبَيَانُ لَازِمُ — أَنْقَضَ ظَهْرَكَ يَعَضُّ الظَّالِمُ

٦١ وَاضْطُرَّ مَعْ وَعَظْتَ مَعْ أَفَضْتُمُ — وَصَفِّ هَا جِبَاهُهُمْ عَلَيْهِمُ

Meqë Dad dhe Dha' tingëllojnë më të ngjashme, poeti mblodhi të gjitha fjalët kuranore me Dha'; gjithçka tjetër është me Dad. Rrënjët e tyre përfshijnë: الظَّعن، الظِّل، الظُّهر، العَظْم، الحفظ، اليَقَظة، الإنظار، اللفظ، الظاهر، لظى، الشُّواظ، الكَظْم، الظلم، الغِلظة، الظلام، الظُّفُر، الانتظار، الظمأ، الظن، الوعظ، ظلّ، المحظور، القظ، النظر، الغيظ، الحظ.

Ai përjashtoi fjalët që shkruhen me Dad dhe tingëllojnë ngjashëm: ﴿عِضِينَ﴾ (Al-Hijr 15:91), ﴿نَاضِرَةٌ﴾ (Al-Qiyamah 75:22), ﴿نَضْرَةً﴾ (Al-Insan 76:11), ﴿نَضْرَةَ﴾ (Al-Mutaffifin 83:24), ﴿تَغِيضُ﴾ (Ar-Ra'd 13:8), ﴿وَغِيضَ﴾ (Hud 11:44) dhe ﴿يَحُضُّ﴾ (Al-Haqqah 69:34). Te ﴿بِضَنِينٍ﴾ (At-Takwir 81:24) lexuesit nuk pajtohen; Hafsi e lexon me Dad.

Kur Dad takohet me Dha' ose me një shkronjë të afërt, të dyja duhet të jenë të qarta, që njëra të mos bashkohet me tjetrën:

Ndarje e qartë

فَمَنِ اضْطُرَّ Al-Baqarah 2:173	يَعَضُّ الظَّالِمُ Al-Furqan 25:27	اَنْقَضَ ظَهْرَكَ Ash-Sharh 94:3
جِبَاهُهُمْ At-Tawbah 9:35 **Bëjini të dyja Ha' të qarta**	اَفَضْتُمْ Al-Baqarah 2:198	اَوَعَظْتَ Ash-Shu'ara 26:136

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 52 deri 61; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: الكلام على الضاد والظاء; Makki ibn Abi Talib, *ar-Ri'ayah li-Tajwid al-Qira'ah*: باب الضاد وباب الظاء; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: الفرق بين الضاد والظاء.

KAPITULLI 6

Tafkhim dhe Tarqiq: Shkronjat e trasha dhe të holla

6.1 Përkufizimet

Tafkhim (التَّفْخِيم) gjuhësisht do të thotë trashje; terminologjikisht është një plotësi që hyn në tingullin e shkronjës, aq sa goja mbushet me jehonën e saj. ***Tarqiq*** (التَّرْقِيق) do të thotë hollim; terminologjikisht është një hollësi e tingullit, që goja të mos mbushet me jehonën e saj.

6.2 Shkronjat sipas trashësisë

Grupi	Shkronjat	Rregulli
Shkronjat e Isti'la'	خُصَّ ضَغْطٍ قِظْ	Gjithmonë të trasha; më të trashat janë shkronjat e Itbaq: Sad, Dad, Ta', Dha'
Shkronjat e Istifal	Të gjitha të tjerat	Gjithmonë të holla, përveç tri
Ndonjëherë të trasha, ndonjëherë të holla	الألف، واللام من اسم الله، والراء	Sipas situatës, siç shpjegohet më poshtë

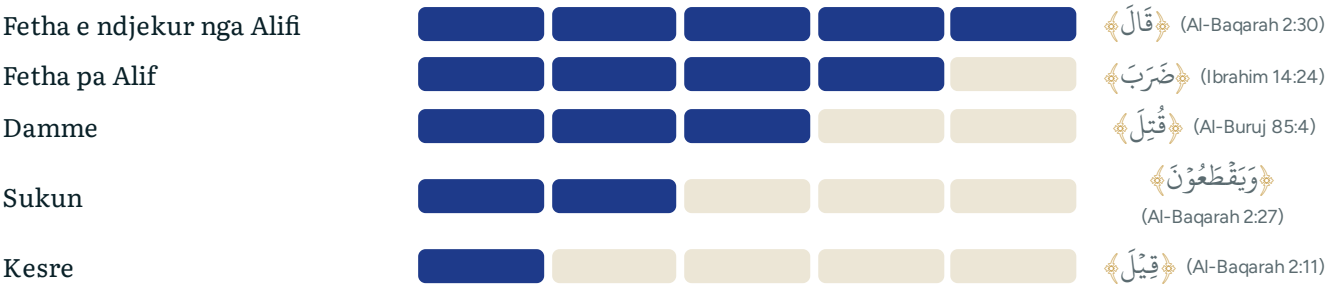
Po ashtu ***Ghunnah*** (الغُنَّة) e ***Ikhfa'*** (الإِخْفَاء) ndjek shkronjën pas saj: e trashë para shkronjave të Isti'la', si te ﴿مِنْ قَبْلُ﴾ (Al-Baqarah 2:25), dhe e hollë para të tjerave, si te ﴿مِنْ كُلِّ﴾ (Al-Baqarah 2:164).

6.3 Shkallët e trashësisë

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٤٥ وَحَرْفَ الِاسْتِعْلَاءِ فَخِّمْ وَاخْصُصَا — الِاطْبَاقَ أَقْوَى نَحْوُ قَالَ وَالْعَصَا

Shkronjat e trasha nuk janë të gjitha njësoj të trasha. Për nga vetë shkronja, shkronjat e Itbaq janë më të trasha se shkronjat e tjera të Isti'la', siç thotë poeti: „dhe veçoje Itbaq si më të fortë, si te *qala* dhe *al-'asa*“. Për nga zanorja, një grup dijetarësh të mëvonshëm dhanë pesë shkallë, ndërsa të tjerë dhanë tri (fetha, pastaj damme, pastaj kesre) dhe e bashkuan shkronjën sakine me zanoren para saj. Edhe shkalla më e ulët mbetet e trashë, jo e hollë.

Këto pesë shkallë ndjekin mendimin e disa dijetarëve të mëvonshëm.

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, varg 45; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب الكلام على تفخيم الحروف وترقيقها; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: مراتب التفخيم.

6.4 Alifi

Alifi në vetvete nuk është as i trashë as i hollë; ai ndjek shkronjën para tij: i trashë pas një shkronje të trashë, si te ﴿قَالَ﴾ (Al-Baqarah 2:30) dhe ﴿الضَّآلِّيْنَ﴾ (Al-Fatihah 1:7), dhe i hollë pas një të holle, si te ﴿وَكُنْتُمْ اَمْوَاتًا﴾ (Al-Baqarah 2:28). Poeti paralajmëron kundër trashjes së tij pas një shkronje të hollë: „ruaju nga trashja e Alifit“.

قَالَ	وَكُنْتُمْ اَمْوَاتًا	النَّارَ
Al-Baqarah 2:30	Al-Baqarah 2:28	Al-Baqarah 2:174
Alif i trashë pas Qaf	Alif i hollë pas Waw	Alif i hollë pas Nun

6.5 Lami në emrin e Allahut

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٤٤ وَفَخِّمِ اللَّامَ مِنِ اسْمِ اللَّهِ عَنْ فَتْحٍ اوْ ضَمٍّ كَعَبْدُ اللَّهِ

Lam Lafz al-Jalalah (لَام لَفْظ الجَلَالَة) është i trashë pas fethës ose dammes, si dhe kur fillon me të, sepse atëherë hemzja lidhëse ka fetha. Është i hollë pas kesrës, qoftë origjinale apo e përkohshme, brenda fjalës ose në fjalën para. اللّٰهم ndjek të njëjtin rregull.

اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ Al-Baqarah 2:255 Në fillim: i trashë	مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ ؕ Al-Fath 48:29 Pas dammes: i trashë	شَهِدَ اللّٰهُ Ali 'Imran 3:18 Pas fethës: i trashë
قُلِ اللّٰهُمَّ Ali 'Imran 3:26 Pas një kesreje të përkohshme: i hollë	اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ Al-Fatihah 1:2 Pas një kesreje të ngjitur: i hollë	بِسْمِ اللّٰهِ Al-Fatihah 1:1 Pas kesrës: i hollë

Gabim i zakonshëm

Është gabim ta trashësh Lamin e emrit të Allahut pas kesrës, ose ta hollosh pas fethës ose dammes.

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, varg 44; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب اللامات، الكلام على لام اسم الله تعالى; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: أحكام لام لفظ الجلالة.

KAPITULLI 7

Rregullat e Ra'

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٤١ وَرَقِّقِ الرَّاءَ إِذَا مَا كُسِرَتْ — كَذَاكَ بَعْدَ الْكَسْرِ حَيْثُ سَكَنَتْ

٤٢ إِنْ لَمْ تَكُنْ مِنْ قَبْلِ حَرْفِ اسْتِعْلَا — أَوْ كَانَتِ الْكَسْرَةُ لَيْسَتْ أَصْلَا

٤٣ وَالْخُلْفُ فِي فِرْقٍ لِكَسْرٍ يُوجَدُ — وَأَخْفِ تَكْرِيرًا إِذَا تُشَدَّدُ

Ra' është shkronjë e Istifal, megjithatë në disa raste është e trashë dhe në të tjera e hollë. Shumë dijetarë mendojnë se gjendja e saj bazë është trashësia, prandaj shpjegohet shkaku i hollësisë. Te Ra' me zanore shohim zanoren e saj; te Ra' sakine shohim atë që vjen para saj.

7.1 Kur Ra' është e trashë

Rasti	Shembulli
Me fetha	﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ﴾ (Al-Baqarah 2:127)
Me damme	﴿تِلْكَ الرُّسُلُ﴾ (Al-Baqarah 2:253)
Sakine pas fethës	﴿مَرْيَمَ﴾ (Maryam 19:16)
Sakine pas dammes	﴿تُرْجَعُونَ﴾ (Al-Baqarah 2:28)
Sakine pas një kesreje të përkohshme në fillim të fjalës	﴿ارْجِعِيٓ﴾ (Al-Fajr 89:28)
Sakine pas një kesreje në fjalën e mëparshme	﴿رَبِّ ارْجِعُونِ﴾ (Al-Mu'minun 23:99)
Sakine pas një kesreje origjinale, e ndjekur në fjalën e saj nga një shkronjë e Isti'la' pa kesre	﴿قِرْطَاسٍ﴾ (Al-An'am 6:7) ﴿فِرْقَةٍ﴾ (At-Tawbah 9:122) ﴿لَبِالْمِرْصَادِ﴾ (Al-Fajr 89:14)
Sakine në ndalim, para saj një shkronjë sakine përveç Ya, e para kësaj fetha ose damme	﴿وَالْعَصْرِ ۝١﴾ (Al-'Asr 103:1) ﴿خُسْرٍ﴾ (Al-'Asr 103:2)
Sakine në ndalim pas Alifit ose Waw të medit	﴿عَذَابَ النَّارِ﴾ (Al-Baqarah 2:201) ﴿غَفُورٌ﴾ (Fatir 35:28)

Pas një Ra' sakine që vjen pas kesrës, një shkronjë e Isti'la' në të njëjtën fjalë vjen vetëm në pesë fjalë: ﴿قِرْطَاسٍ﴾ (Al-An'am 6:7), ﴿فِرْقَةٍ﴾ (At-Tawbah 9:122), ﴿لَبِالْمِرْصَادِ﴾ (Al-Fajr 89:14), ﴿مِرْصَادًا﴾ (An-Naba 78:21) dhe ﴿وَإِرْصَادًا﴾ (At-Tawbah 9:107).

7.2 Kur Ra' është e hollë

Rasti	Shembulli
Me kesre	﴿رِجَالٌ﴾ (Al-A'raf 7:46) ﴿وَفِي الرِّقَابِ﴾ (Al-Baqarah 2:177)
Sakine pas një kesreje origjinale në fjalën e saj, pa shkronjë të Isti'la' pas saj	﴿فِرْعَوْنَ﴾ (Al-Baqarah 2:49) ﴿فِي مِرْيَةٍ﴾ (Hud 11:17) ﴿وَاصْبِرْ﴾ (An-Nahl 16:127)
Sakine në ndalim pas një Ya sakine	﴿قَدِيرٌ﴾ (Al-Baqarah 2:20) ﴿خَبِيرٌ﴾ (Al-Baqarah 2:234)
Sakine në ndalim pas një shkronje sakine (jo Ya) që vjen pas kesrës	﴿لِذِي حِجْرٍ﴾ (Al-Fajr 89:5)
Ra' me imale te Hafsi	﴿مَجْرِيهَا﴾ (Hud 11:41)

7.3 Ku lejohen të dyja

Fjala	Dispozita
﴿كُلُّ فِرْقٍ﴾ (Ash-Shu'ara 26:63)	Edhe në lidhje edhe në ndalim: e trashë për shkak të shkronjës së Isti'la', e hollë sepse ajo shkronjë ka kesre; të dyja janë të vlefshme dhe lexohen.
﴿بِمِصْرَ﴾ (Yunus 10:87)	Në ndalim: të dyja; Ibn el Xhezeriu zgjodhi trashësinë, duke pasur parasysh leximin në lidhje.
﴿عَيْنَ الْقِطْرِ﴾ (Saba 34:12)	Në ndalim: të dyja; Ibn el Xhezeriu zgjodhi hollësinë, duke pasur parasysh leximin në lidhje.
﴿يَسْرِ﴾ (Al-Fajr 89:4) ﴿فَأَسْرِ﴾ (Hud 11:81) ﴿وَنُذُرِ﴾ (Al-Qamar 54:16)	Në ndalim: të dyja; shumë mjeshtër parapëlqejnë hollësinë, duke pasur parasysh Ya-në e hequr.

7.4 Dridhja e Ra'

Poeti thotë: „dhe fshihe dridhjen kur është me shedde“. Ra' ka cilësinë e ***Takrir*** (التَّكْرِير), dhe qëllimi është ta fshehësh, jo ta shfaqësh: lexuesi e mban gjuhën fort pas qiellzës që maja e saj të mos dridhet, veçanërisht te Ra' me shedde, si te ﴿الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ۝٣﴾ (Al-Fatihah 1:3). Teprimi deri sa tingulli të mbytet është gjithashtu gabim.

Rregulli shkurt

Ra' me zanore është e trashë me fetha dhe damme dhe e hollë me kesre. Ra' sakine ndjek atë që vjen para saj: e trashë pas fethës dhe dammes, e hollë pas një kesreje origjinale përveç kur në fjalën e saj vjen një shkronjë e Isti'la', dhe e trashë pas një kesreje të përkohshme. Në ndalim shikoni shkronjën para asaj sakine.

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 41 deri 43; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب الراءات; Makki ibn Abi Talib, *ar-Ri'ayah li-Tajwid al-Qira'ah*: باب الراء; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: أحكام الراء.

KAPITULLI 8

Rregullat e Lamit sakin

Lami sakin në Kuran është pesë llojesh: ***Lam at-Ta'rif*** (لَام التَّعْرِيف), Lami i foljes, Lami i pjesëzës, Lami i urdhrit dhe Lami i emrit. Secili ka një rregull kur takohet me shkronjën pasuese.

8.1 Lami i nyjës shquese

Lami i nyjës shquese ka dy gjendje: ***Izhar Qamari*** (الإِظْهَار القَمَرِيّ) para katërmbëdhjetë shkronjave të mbledhura te ابْغِ حَجَّكَ وَخَفْ عَقِيمَهُ, ku Lami shqiptohet qartë me sukun; dhe ***Idgham Shamsi*** (الإِدْغَام الشَّمْسِيّ) te katërmbëdhjetë të tjerat, që janë shkronjat e para të fjalëve te طِبْ ثُمَّ صِلْ رَحِمًا تَفُزْ ضِفْ ذَا نِعَمْ دَعْ سُوءَ ظَنٍّ زُرْ شَرِيفًا لِلْكَرَمْ, ku Lami nuk shqiptohet dhe shkronja pasuese dyfishohet.

اَلْحَمْدُ Al-Fatihah 1:2 Izhar Qamari	الْكِتٰبُ Al-Baqarah 2:2 Izhar Qamari	الْمُفْلِحُوْنَ Al-Baqarah 2:5 Izhar Qamari
الرَّحْمٰنِ Al-Fatihah 1:3 Idgham Shamsi	وَالشَّمْسِ Ash-Shams 91:1 Idgham Shamsi	الَّذِيْنَ Al-Fatihah 1:7 Idgham Shamsi

8.2 Lami i foljes

Ky është Lami sakin origjinal i një foljeje, në kohën e kryer, të tashme ose në urdhërore. Shqiptohet gjithmonë qartë, përveç kur e ndjek Lam ose Ra', me të cilat bashkohet. Kini kujdes ta shqiptoni qartë para Nun, siç vëren poeti: „dhe *qul na'am*“.

وَاِذْ قُلْنَا Al-Baqarah 2:34 Izhar	قُلْ نَعَمْ As-Saffat 37:18 Izhar para Nun	فَالْتَقَمَهُ As-Saffat 37:142 Izhar
وَقُلْ رَّبِّ Al-Isra 17:80 Bashkuar me Ra'	فَلَا تَقُلْ لَّهُمَآ Al-Isra 17:23 Bashkuar me Lam	

8.3 Lami i pjesëzës

Ky është Lami i هل dhe بل. Shqiptohet qartë përveç para Lam dhe Ra', ku bashkohet. Përjashtim është ﴿بَلْ ۜ رَانَ﴾ (Al-Mutaffifin 83:14): Hafsi bën një ndalesë të lehtë te Lami, prandaj nuk ka bashkim.

بَلْ لَّا

Al-Fajr 89:17
Idgham

ۥبَل رَّفَعَهُ

An-Nisa 4:158
Idgham

بَلْ ۜ رَانَ

Al-Mutaffifin 83:14
Sakt te Hafsi

هَلْ اَتٰى

Al-Insan 76:1
Izhar

8.4 Lami i urdhrit dhe Lami i emrit

Lami i urdhrit vjen te folja e kohës së tashme pas و، ف، ثم; Lami i emrit është Lam origjinal në mes të një emri. Të dy shqiptohen gjithmonë qartë.

اَلْسِنَتِكُمْ

Ar-Rum 30:22
Lami i emrit

وَلْيَتَلَطَّفْ

Al-Kahf 18:19
Lami i urdhrit

فَلْيَعْبُدُوْا

Quraysh 106:3
Lami i urdhrit

Shënim

Shumë kopje indo pakistaneze e shënojnë fjalën ﴿وَلْيَتَلَطَّفْ﴾ (Al-Kahf 18:19), sepse sipas numërimit të tyre të shkronjave ajo është mesi i Kuranit.

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 50 deri 51; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب الإدغام الصغير; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: أحكام اللامات السواكن.

KAPITULLI 9

Rregullat e Nun Sakinah dhe Tanwin

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٦٥ وَحُكْمُ تَنْوِينٍ وَنُونٍ يُلْفَى إِظْهَارٌ ادْغَامٌ وَقَلْبٌ إِخْفَا

٦٦ فَعِنْدَ حَرْفِ الْحَلْقِ أَظْهِرْ وَادَّغِمْ فِي اللَّامِ وَالرَّا لَا بِغُنَّةٍ لَزِمْ

٦٧ وَأَدْغِمَنْ بِغُنَّةٍ فِي يُومِنُ إِلَّا بِكِلْمَةٍ كَدُنْيَا عَنْوَنُوا

٦٨ وَالْقَلْبُ عِنْدَ الْبَا بِغُنَّةٍ كَذَا الاِخْفَا لَدَى بَاقِي الْحُرُوفِ أُخِذَا

9.1 Përkufizimet

Nun Sakinah (النُّون السَّاكِنَة) është Nun pa zanore që mbetet edhe në lidhje edhe në ndalim; gjendet në emra, folje dhe pjesëza, në mes ose në fund të fjalës. ***Tanwin*** (التَّنوِين) është një Nun sakin shtesë që i shtohet fundit të emrit në shqiptim, por jo në shkrim; shqiptohet në lidhje dhe bie në ndalim, dhe në Mushaf shkruhet si zanore e dyfishtë: ﴿عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ (Al-Baqarah 2:7).

Kur takohen me shkronjat e alfabetit kanë katër rregulla: ***Izhar*** (الإِظْهَار), ***Idgham*** (الإِدْغَام), ***Iqlab*** (الإِقْلَاب) dhe ***Ikhfa'*** (الإِخْفَاء); pas tyre nuk vjen kurrë Alif.

Nun Sakinah dhe Tanwin: shikoni shkronjën pasuese

Izhar	Idgham	Iqlab	Ikhfa'
ء ه ع ح غ خ Nun i qartë, pa Ghunnah shtesë	ي ن م و | ل ر Me Ghunnah te *yanmu*; pa të te Lam dhe Ra'	ب Shndërrohet në Mim të fshehur me Ghunnah	ص ذ ث ك ج ش ق س د ط ز ف ت ض ظ Midis Izhar dhe Idgham, me Ghunnah

9.2 Izhar Halqi

Izhar do të thotë ta bësh të qartë; terminologjikisht është shqiptimi i Nunit sakin ose i tenvinit nga mehrexhi i tij, pa Ghunnah shtesë, kur pason një shkronjë e fytit. Gjashtë shkronjat e tij janë ***Huruf al-Halq*** (حُرُوف الحَلْق): hemzja, Ha', 'Ayn, Ha', Ghayn dhe Kha'. Shkaku është largësia e mehrexhit të Nun nga këto shkronja. Me Nun ndodh brenda një fjale ose në dy fjalë; me tenvin vetëm në dy fjalë.

Izhar Halqi

مَنْ اٰمَنَ Al-Baqarah 2:62	يَنْهَوْنَ Al-An'am 6:26	مِنْ عِلْمٍ An-Nisa 4:157
مِنْ حَكِيْمٍ حَمِيْدٍ Fussilat 41:42	مِنْ غِلٍّ Al-A'raf 7:43	مَنْ خَشِيَ Qaf 50:33
عَذَابٌ عَظِيْمٌ Al-Baqarah 2:7 Tenvini para 'Ayn	اَنْعَمْتَ Al-Fatihah 1:7	مِنْهُمْ Al-Baqarah 2:75

Shënim

Në Mushafin indo pakistanez Nuni sakin mban gjithmonë sukun (xhezm); izhari njihet nga fakti që shkronja pasuese është shkronjë e fytit.

9.3 Idgham

Idgham do të thotë futje; terminologjikisht është takimi i një shkronje sakine me një shkronjë me zanore, që të bëhen një shkronjë e vetme me shedde e llojit të dytë. Gjashtë shkronjat e tij janë mbledhur te يَرْمَلُون, dhe është dy llojesh:

Idgham bi-Ghunnah

Te katër shkronjat e mbledhura te يَنْمُو: Ya, Nun, Mim dhe Waw. Me Nun dhe Mim është ***Idgham Kamil*** (الإِدْغَام الكَامِل), sepse zhduken edhe Nuni edhe cilësia e tij dhe Ghunnah i përket shkronjës ku bashkohet. Me Waw dhe Ya është ***Idgham Naqis*** (الإِدْغَام النَّاقِص), sepse Nuni zhduket, por cilësia e tij, Ghunnah, mbetet.

Idgham bi-Ghunnah

مَنْ يَّقُوْلُ Al-Baqarah 2:8 Nun para Ya	مِنْ نِّعْمَةٍ An-Nahl 16:53 Nun para Nun	مِنْ مَّآءٍ Al-Baqarah 2:164 Nun para Mim
مِنْ وَّالٍ Ar-Ra'd 13:11 Nun para Waw	وُجُوْهٌ يَّوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ Al-Qiyamah 75:22 Tenvin para Ya, pastaj para Nun	عَذَابٌ مُّهِيْنٌ Al-Baqarah 2:90 Tenvin para Mim

Idgham bila Ghunnah

Te dy shkronja, Lam dhe Ra'. Është bashkim i plotë ku zhduken edhe Nuni edhe Ghunnah.

Idgham bila Ghunnah

مِنْ لَّدُنْهُ An-Nisa 4:40	مِنْ رَّبِّهِمْ ق Al-Baqarah 2:5	غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ Al-Baqarah 2:173 Tenvin para Ra'

Kushti dhe përjashtimet e tij

Idghami kërkon dy fjalë. Nëse Nuni sakin dhe Waw ose Ya janë në një fjalë, kërkohet ***Izhar Mutlaq*** (الإِظْهَار المُطْلَق) që fjala të mos ngatërrohet me një rrënjë të dyfishtë. Kjo ndodh vetëm në katër fjalë: ﴿الدُّنْيَا﴾ (Al-Baqarah 2:85), ﴿بُنْيَانٌ﴾ (As-Saf 61:4), ﴿قِنْوَانٌ﴾ (Al-An'am 6:99) dhe ﴿صِنْوَانٌ﴾ (Ar-Ra'd 13:4), siç thotë poeti: „përveç brenda një fjale, si te *dunya*“.

Përjashtohen gjithashtu te Hafsi përmes esh Shatibijjes: Nuni te ﴿يٰسٓ ﴿١﴾﴾ (Ya-Sin 36:1) ﴿وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِيْمِ ﴿٢﴾﴾ (Ya-Sin 36:2) dhe te ﴿نٓ وَالْقَلَمِ﴾ (Al-Qalam 68:1), që lexohen me izhar; dhe Nuni te ﴿مَنْ رَاقٍ﴾ (Al-Qiyamah 75:27), për shkak të ***Sakt*** (السَّكْت) mbi të.

> **Shënim**
>
> Në Mushafin indo pakistanez sukuni mbetet mbi Nun; sheddeja mbi shkronjën pasuese tregon idgham, përndryshe rregulli varet nga shkronja pasuese: izhar, iklab ose ihfa.

9.4 Iqlab

Iqlab do të thotë shndërrim; terminologjikisht është shndërrimi i Nunit sakin ose i tenvinit në Mim të fshehur para Ba, me Ghunnah. Shkronja e vetme e tij është Ba, brenda një fjale ose në dy fjalë. Mbyllini buzët lehtë pa i shtypur, me Ghunnah dy kohësh.

Në Mushafin indo pakistanez shenja e tij është një Mim i vogël i shkruar pas Nunit që e ruan sukunin (xhezm), ose pas tenvinit të plotë.

Iqlab

مِنۢ بَعۡدِ	أَنۢبِئۡهُمۡ	سَمِيعُۢ بَصِيرٌ
Al-Baqarah 2:27	Al-Baqarah 2:33	Al-Hajj 22:61
		Tenvin para Ba

Gabim i zakonshëm

Është gabim të shtypen fort buzët në iklab, të lihen të hapura që të dëgjohet Nuni, ose të hiqet Ghunnah.

9.5 Ikhfa' Haqiqi

Ikhfa' do të thotë fshehje; terminologjikisht është shqiptimi i Nunit sakin ose i tenvinit në një gjendje midis izharit dhe idghamit, pa dyfishim, duke ruajtur Ghunnah. Shkronjat e tij janë pesëmbëdhjetë të mbeturat, shkronjat e para të fjalëve te صِفْ ذَا ثَنَا كَرُمْ جَادَ شَخْصٌ قَدْ سَمَا دُمْ طَيِّبًا زِدْ فِي تُقًى ضَعْ ظَالِمًا. Gjuha afrohet te mehrexhi i shkronjës pasuese pa u mbështetur te mehrexhi i Nunit, me Ghunnah dy kohësh.

Pesëmbëdhjetë shkronjat e ihfasë

مِنْ ثَمَرَةٍ Al-Baqarah 2:25 para ث	مَنْ ذَا Al-Baqarah 2:245 para ذ	مِنْ صَلْصَالٍ Al-Hijr 15:26 para ص
فَمَنْ شَآءَ Al-Muzzammil 73:19 para ش	اَنْجَيْنٰكُمْ Al-A'raf 7:141 para ج	مِنْ كُلِّ Al-Baqarah 2:164 para ك
مِنْ دُوْنِ Al-Baqarah 2:23 para د	مِنْ سُلٰلَةٍ Al-Mu'minun 23:12 para س	مِنْ قَبْلُ Al-Baqarah 2:25 para ق
مِنْ فَضْلِهٖ لا Ali 'Imran 3:170 para ف	فَاِنْ زَلَلْتُمْ Al-Baqarah 2:209 para ز	مِنْ طِيْنٍ Al-Mu'minun 23:12 para ط
مِنْ ظَهِيْرٍ Saba 34:22 para ظ	مَنْ ضَلَّ Al-Ma'idah 5:105 para ض	مِنْ تَحْتِهَا Al-Baqarah 2:25 para ت

Shkallët e ihfasë dhe trashësia e Ghunnah së saj

Ihfaja ka tri shkallë, sipas afërsisë së shkronjës me mehrexhin e Nunit: **më e forta** para Ta', Dal dhe Ta, që janë më të afërtat; **më e dobëta** para Qaf dhe Kaf, që janë më të largëtat; dhe **e mesme** para të tjerave. Ghunnah ndjek shkronjën pasuese: e trashë para shkronjave të Isti'la', si te ﴿مِنْ قَبْلُ﴾ (Al-Baqarah 2:25) dhe ﴿مِنْ طِيْنٍ﴾ (Al-Mu'minun 23:12), dhe e hollë para të tjerave, si te ﴿مِنْ كُلِّ﴾ (Al-Baqarah 2:164).

Gabim i zakonshëm

Gabime të zakonshme në ihfa: prekja e mehrexhit të Nunit që të dëgjohet Nuni, zgjatja e Ghunnah derisa të dalë Waw ose Ya, ose kthimi i Nunit të fshehur në Mim para Fa'.

Rregulli shkurt

Nuni sakin dhe tenvini: izhar para gjashtë shkronjave të fytit; idgham me Ghunnah te *yanmu* në dy fjalë; idgham pa Ghunnah te Lam dhe Ra'; iklab para Ba; ihfa para pesëmbëdhjetë të tjerave. Ghunnah, përveç izharit, zgjat dy kohë.

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 65 deri 68; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب أحكام النون الساكنة والتنوين; Makki ibn Abi Talib, *ar-Ri'ayah li-Tajwid al-Qira'ah*: باب أحكام النون الساكنة والتنوين; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: أحكام النون الساكنة والتنوين.

KAPITULLI 10

Rregullat e Mim Sakinah

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٦٣ الْمِيمَ إِنْ تَسْكُنْ بِغُنَّةٍ لَدَى بَاءٍ عَلَى الْمُخْتَارِ مِنْ أَهْلِ الْأَدَا

٦٤ وَأَظْهِرَنْهَا عِنْدَ بَاقِي الْأَحْرُفِ وَاحْذَرْ لَدَى وَاوٍ وَفَا أَنْ تَخْتَفِي

Mim Sakinah (المِيمِ السَّاكِنَة) është Mim pa zanore që mbetet edhe në lidhje edhe në ndalim. Para shkronjave të alfabetit ka tri rregulla.

10.1 Ikhfa' Shafawi

Kur Ba vjen pas Mimit sakin, Mimi fshihet me Ghunnah. Ky është ***Ikhfa' Shafawi*** (الإِخْفَاء الشَّفَوِيّ), sepse edhe Mim edhe Ba dalin nga buzët. Buzët mbyllen butë, pa shtypje. Ky është mendimi i zgjedhur nga Ibn el Xhezeriu dhe ai që zbatohet: „sipas zgjedhjes së mjeshtrave të leximit“. Një grup parapëlqeu izharin para Ba; Ibn el Xhezeriu transmeton në *an-Nashr* se kjo ishte zgjedhja e Mekkiut.

Ikhfa' Shafawi

تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ
Al-Fil 105:4

وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ
Yusuf 12:37

وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِيْنَ
Al-Baqarah 2:8

10.2 Idghami i dy Mimeve

Kur një Mim me zanore vjen pas një Mimi sakin, i pari bashkohet me të dytin, me Ghunnah dy kohësh; Mimi i dytë mban shedde.

Bashkimi i dy Mimeve

وَلَهُمْ مَّا يَشْتَهُوْنَ
An-Nahl 16:57

اَمْ مَّنْ يَّكُوْنُ
An-Nisa 4:109

10.3 Izhar Shafawi

Para çdo shkronje përveç Ba dhe Mim kërkohet ***Izhar Shafawi*** (الإِظْهَار الشَّفَوِيّ). Kini kujdes të veçantë para Waw dhe Fa', që Mimi të mos fshihet aty, sepse Fa' i është i afërt dhe Waw ndan mehrexhin me

të, siç thotë poeti: „ruaju nga fshehja e tij para Waw dhe Fa'".

Izhar Shafawi

عَلَيۡهِمۡ وَلَا

Al-Fatihah 1:7

وَهُمۡ فِيۡهَا

Al-Baqarah 2:25

اَمۡ لَمۡ

Al-Baqarah 2:6

ءَاَنۡذَرۡتَهُمۡ اَمۡ

Al-Baqarah 2:6

Shënim

Kur Mimi i shumësit ndiqet nga një shkronjë sakine, merr damme për të shmangur takimin e dy sakineve, si te ﴿عَلَيۡهِمُ الذِّلَّةُ﴾ (Al-Baqarah 2:61).

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 63 deri 64; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: الكلام على الميم الساكنة; Makki ibn Abi Talib, *ar-Ri'ayah li-Tajwid al-Qira'ah*: باب الميم; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: أحكام الميم الساكنة.

KAPITULLI 11

Nuni dhe Mimi me shedde, dhe shkallët e Ghunnah

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٦٢ وَأَظْهِرِ الْغُنَّةَ مِنْ نُونٍ وَمِنْ مِيمٍ إِذَا مَا شُدِّدَا وَأَخْفِيَنْ

11.1 Ghunnah

Ghunnah (الغُنَّة) është një tingull hundor i ngulitur te Nun dhe Mim, që del nga ***Khayshum*** (الخَيْشُوم), pa veprim të gjuhës. Nëse shtrëngohet hunda, ndalet. Është cilësi e përhershme e Nun dhe Mim, përfshirë tenvinin.

11.2 Nuni dhe Mimi me shedde

Poeti urdhëron që Ghunnah të shfaqet plotësisht te Nuni ose Mimi me shedde, domethënë të mbahet dy kohë, në mes ose në fund të fjalës, në lidhje ose në ndalim. Secili quhet shkronjë e Ghunnah me shedde.

Nuni dhe Mimi me shedde

النَّاسِ An-Nas 114:1	اِنَّ الَّذِيْنَ Al-Baqarah 2:6	عَمَّ An-Naba 78:1
ثُمَّ يُمِيْتُكُمْ Al-Baqarah 2:28	ثُمَّ اِلَيْهِ Al-Baqarah 2:28	الْيَمِّ Taha 20:78

11.3 Shkallët e Ghunnah

Ghunnah ka pesë shkallë: më e plota kur është me shedde, pastaj kur bashkohet, pastaj kur fshihet (përfshirë iklabin); në këto tri mbahet dy kohë. Pastaj te shkronja sakine e qartë, pastaj te shkronja me zanore; në këto dy ka vetëm Ghunnah bazë që nuk e lë kurrë shkronjën.

Me shedde		﴿النَّاسِ﴾ (An-Nas 114:1)
E bashkuar		﴿مَنْ يَّقُوْلُ﴾ (Al-Baqarah 2:8)
E fshehur (përfshirë iklabin)		﴿مِنْ قَبْلُ﴾ (Al-Baqarah 2:25)
Sakine dhe e qartë		﴿اَنْعَمْتَ﴾ (Al-Fatihah 1:7)
Me zanore, pa shedde		﴿نَعْبُدُ﴾ (Al-Fatihah 1:5)

Gabim i zakonshëm

Është gabim të hiqet Ghunnah te shkronja me shedde, të zgjatet përtej dy kohëve, ose t'i shtohet Ghunnah një Nuni sakin të qartë.

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, varg 62; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: الكلام على الغنة; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: مراتب الغنة.

KAPITULLI 12

Mithlayn, Mutajanisayn dhe Mutaqaribayn

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٥٠ وَأَوَّلَيْ مِثْلٍ وَجِنْسٍ إِنْ سَكَنْ أَدْغِمْ كَقُلْ رَبِّ وَبَلْ لَا وَأَبِنْ

٥١ فِي يَوْمِ مَعْ قَالُوا وَهُمْ وَقُلْ نَعَمْ سَبِّحْهُ لَا تُزِغْ قُلُوبَ فَالْتَقَمْ

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٤٦ وَبَيِّنِ الْإِطْبَاقَ مِنْ أَحَطتُّ مَعْ بَسَطتَّ وَاخْلُفْ بِخَلْقُكُّمْ وَقَعْ

Kur dy shkronja takohen në shkrim dhe në shqiptim, kanë katër emra sipas lidhjes së tyre në mehrexh dhe cilësi:

Emri	Përkufizimi	Shembulli
Mithlayn (المِثْلَان)	I njëjti mehrexh dhe cilësi: e njëjta shkronjë dy herë	﴿اضْرِبْ بِّعَصَاكَ﴾ (Al-Baqarah 2:60)
Mutajanisayn (المُتَجَانِسَان)	I njëjti mehrexh, cilësi të ndryshme	﴿قَد تَّبَيَّنَ﴾ (Al-Baqarah 2:256)
Mutaqaribayn (المُتَقَارِبَان)	Të afërta në mehrexh ose cilësi	﴿وَقُل رَّبِّ﴾ (Al-Isra 17:80)
Mutaba'idayn (المُتَبَاعِدَان)	Larg në mehrexh, cilësi të ndryshme	﴿نَعْبُدُ﴾ (Al-Fatihah 1:5)

Secila është tri llojesh: **saghir** (i vogël) kur e para është sakine dhe e dyta me zanore; **kebir** (i madh) kur të dyja kanë zanore; **mutlak** (absolut) kur e para ka zanore dhe e dyta është sakine. Te Hafsi bashkimi ndodh kryesisht te lloji saghir; te lloji kebir rregulli bazë është izhari përveç disa fjalëve; te lloji mutlak nuk ka bashkim.

12.1 Mithlayn Saghir

Një shkronjë sakine duhet të bashkohet me të njëjtën shkronjë me zanore, brenda një fjale ose në dy fjalë, siç thotë poeti: „të parën nga dy shkronja të njëjta ose të një lloji, nëse është sakine, bashkoje“.

Bashkimi i shkronjave të njëjta

يُدْرِكْكُّمُ An-Nisa 4:78	رَبِحَتْ تِّجَارَتُهُمْ Al-Baqarah 2:16	وَقَدْ دَّخَلُوْا Al-Ma'idah 5:61
اِذْ ذَّهَبَ Al-Anbya 21:87	بَلْ لَّا Al-Fajr 89:17	عَصَوْا وَّكَانُوْا Al-Baqarah 2:61 Waw lin e bashkuar

Përjashtimet

- **Kur e para është shkronjë medi:** nuk bashkohet, por zgjatet, pastaj shqiptohet e dyta, siç thotë poeti: „dhe bëje të qartë te *fi yawm* dhe *qalu wa-hum*“: ﴿قَالُوْا وَهُمْ﴾ (Ash-Shu'ara 26:96) dhe ﴿فِيْ يَوْمٍ﴾ (Al-Ma'arij 70:4).
- **Ha' e pauzës te ﴿مَالِيَهْ﴾ (Al-Haqqah 69:28) me ﴿هَلَكَ﴾ (Al-Haqqah 69:29):** Hafsi ka dy mënyra në lidhje: izhar me një ***Sakt*** (السَّكْت) të lehtë, ose idgham.

12.2 Mutajanisayn Saghir

Te Hafsi bashkohet në rastet e mëposhtme dhe shqiptohet qartë gjetkë:

Shkronjat	Shembuj	Lloji
د ← ت	﴿اُجِيْبَتْ دَّعْوَتُكُمَا﴾ (Yunus 10:89) ﴿اَثْقَلَتْ دَّعَوَا﴾ (Al-A'raf 7:189)	I plotë
ط ← ت	﴿وَقَالَتْ طَّآئِفَةٌ﴾ (Ali 'Imran 3:72) ﴿وَدَّتْ طَّآئِفَةٌ﴾ (Ali 'Imran 3:69)	I plotë
ت ← د	﴿قَدْ تَّبَيَّنَ﴾ (Al-Baqarah 2:256) ﴿عَبَدْتُّمْ﴾ (Al-Kafirun 109:4)	I plotë
ذ ← ث	﴿يَلْهَثْ ذٰلِكَ﴾ (Al-A'raf 7:176)	I plotë
ظ ← ذ	﴿اِذْ ظَّلَمُوْٓا﴾ (An-Nisa 4:64)	I plotë
م ← ب	﴿ارْكَبْ مَّعَنَا﴾ (Hud 11:42)	I plotë
ت ← ط	﴿بَسَطْتَّ﴾ (Al-Ma'idah 5:28) ﴿اَحَطْتُّ﴾ (An-Naml 27:22) ﴿فَرَّطْتُّمْ﴾ (Yusuf 12:80)	I paplotë: Itbaq dhe Isti'la' i Ta' mbeten

Gabim i zakonshëm

Te ﴿بَسَطْتَّ﴾ (Al-Ma'idah 5:28) dhe ﴿اَحَطْتُّ﴾ (An-Naml 27:22) është gabim të bashkohet plotësisht Ta' që të bëhet Ta e pastër, ose të shqiptohet qartë me kalkale. Mënyra e saktë është Ta me shedde me Itbaq-un e Ta' që mbetet, siç thotë poeti: „bëje Itbaq-un të qartë te *ahattu* dhe *basatta*“.

12.3 Mutaqaribayn Saghir

Te Hafsi: Lami sakin bashkohet me Ra', si te ﴿وَقُلْ رَّبِّ﴾ (Al-Isra 17:80) dhe ﴿بَلْ رَّفَعَهُ﴾ (An-Nisa 4:158), përveç ﴿بَلْ ۜ رَانَ﴾ (Al-Mutaffifin 83:14) për shkak të saktit. Qafi sakin bashkohet me Kaf te ﴿نَخْلُقْكُّمْ﴾ (Al-Mursalat 77:20) me dy mënyra: bashkim i plotë, që parapëlqehet, dhe bashkim i paplotë me Isti'la' të Qafit që mbetet, siç thotë poeti: „dhe mospajtimi ndodhi te *nakhluqkum*“. Këtu hyn edhe bashkimi i Nunit sakin me Lam dhe Ra'.

12.4 Ku kërkohet qartësia

Poeti paralajmëroi për fjalë ku bashkimi mund të futet sepse shkronjat janë të afërta; ato duhet të shqiptohen qartë:

Izhar

قُلْ نَعَمْ

As-Saffat 37:18

فَسَبِّحْهُ

Qaf 50:40

لَا تُزِغْ قُلُوْبَنَا

Ali 'Imran 3:8

فَالْتَقَمَهُ

As-Saffat 37:142

Shembuj të tjerë (jo nga poema)

فَقَدْ ضَلَّ

An-Nisa 4:116

قَدْ سَمِعَ

Al-Mujadila 58:1

12.5 Lloji kebir te Hafsi

Te Hafsi rregulli bazë te lloji kebir është izhari; bashkimi ndodh në disa fjalë, si ﴿لَا تَاْمَنَّا﴾ (Yusuf 12:11), me ***Ishmam*** (الإِشْمَام) ose ***Rawm*** (الرَّوْم) siç shpjegohet më vonë, ﴿مَا مَكَّنِّيْ﴾ (Al-Kahf 18:95), ﴿فَنِعِمَّا﴾ (Al-Baqarah 2:271) dhe ﴿اَتُحَآجُّوْٓنِّيْ﴾ (Al-An'am 6:80).

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 46 deri 51; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب الإدغام الصغير; Makki ibn Abi Talib, *ar-Ri'ayah li-Tajwid al-Qira'ah*: باب الإدغام; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: المثلان والمتجانسان والمتقاربان.

KAPITULLI 13

Qalqalah

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٣٩ وَبَيِّنَنْ مُقَلْقَلًا إِنْ سَكَنَا وَإِنْ يَكُنْ فِي الْوَقْفِ كَانَ أَبْيَنَا

Qalqalah (القَلْقَلَة) do të thotë tronditje; terminologjikisht është një kërcim i tingullit kur shqiptohet një shkronjë sakine, aq sa dëgjohet një jehonë e fortë. Pesë shkronjat e saj janë mbledhur te قُطْبُ جَدٍ: Qaf, Ta', Ba, Jim dhe Dal, sepse ato bashkojnë Shiddah dhe Jahr: Shiddah e mban tingullin dhe Jahr e mban frymën, prandaj shkronja ka nevojë për këtë çlirim që të dëgjohet.

13.1 Shkallët e Qalqalah

Shkalla	Ku	Shembuj
Më e forta	Shkronjë me shedde në ndalim	﴿وَتَبَّ﴾ (Al-Masad 111:1) ﴿الْحَقِّ ۖ﴾ (Al-Kahf 18:44)
E mesme	Shkronjë sakine për shkak të ndalimit, pa shedde	﴿الْفَلَقِ﴾ (Al-Falaq 113:1) ﴿مُحِيطٌ﴾ (Al-Buruj 85:20) ﴿اَحَدٌ﴾ (Al-Ikhlas 112:4)
Më e lehta	Shkronjë sakine në origjinë gjatë lidhjes	﴿وَيَقْطَعُوْنَ﴾ (Al-Baqarah 2:27) ﴿يَجْعَلُوْنَ﴾ (Al-Baqarah 2:19) ﴿اَبْصَارِهِمْ﴾ (Al-Baqarah 2:7)

Shkronja shqiptohet sakine dhe pastaj mehrexhi hapet lehtë. Sipas mendimit të parapëlqyer, tingulli është më afër fethës; sipas një mendimi tjetër ndjek zanoren para saj. Nuk duhet të bëhet kurrë zanore e plotë as të zgjatet. Shkronja me zanore nuk ka Qalqalah.

Gabim i zakonshëm

Gabimet: lënia e Qalqalah në fjalë si ﴿وَيَقْطَعُوْنَ﴾ (Al-Baqarah 2:27), dhënia e një zanoreje të plotë shkronjës, shtimi i Qalqalah te shkronja të tjera si Kaf dhe Ta, ose shtimi i një hemzeje pas saj.

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, varg 39; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: الكلام على صفة القلقلة; Makki ibn Abi Talib, *ar-Ri'ayah li-Tajwid al-Qira'ah*: باب القلقلة; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: القلقلة ومراتبها.

KAPITULLI 14

Medi dhe kasri: Zgjatja

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٦٩ وَالْمَدُّ لَازِمٌ وَوَاجِبٌ أَتَى — وَجَائِزٌ وَهْوَ وَقَصْرٌ ثَبَتَا

٧٠ فَلَازِمٌ إِنْ جَاءَ بَعْدَ حَرْفِ مَدّْ — سَاكِنُ حَالَيْنِ وَبِالطُّولِ يُمَدّْ

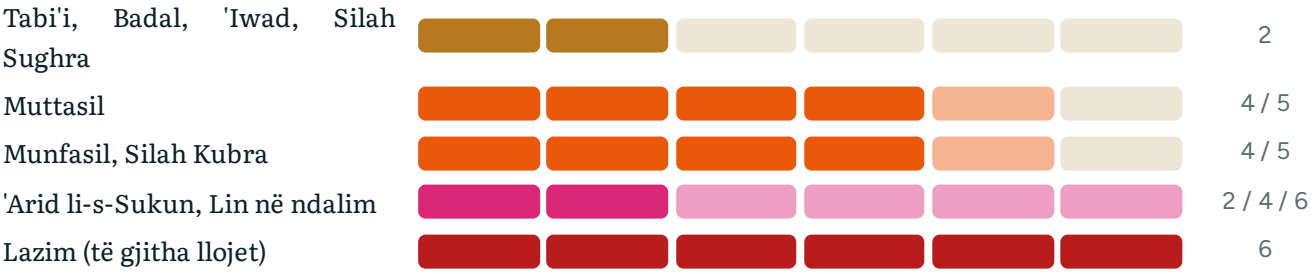
٧١ وَوَاجِبٌ إِنْ جَاءَ قَبْلَ هَمْزَةِ — مُتَّصِلًا إِنْ جُمِعَا بِكِلْمَةِ

٧٢ وَجَائِزٌ إِذَا أَتَى مُنْفَصِلَا — أَوْ عَرَضَ السُّكُونُ وَقْفًا مُسْجَلَا

14.1 Përkufizimet dhe shkronjat e medit

Madd (المَدّ) do të thotë shtim; terminologjikisht është zgjatja e tingullit me një shkronjë medi kur ajo takon një hemze ose sukun. ***Qasr*** (القَصْر) do të thotë mbajtje; terminologjikisht është mbajtja e shkronjës së medit në gjatësinë e saj natyrore. ***Huruf al-Madd*** (حُرُوف المَدّ) janë tri: Alif sakin pas fethës, Waw sakine pas dammes dhe Ya sakine pas kesrës; të tria gjenden te ﴿نُوحِيهَآ﴾ (Hud 11:49). Shkronjat ***Lin*** (اللِّين) janë Waw ose Ya sakine pas fethës.

Medi matet me kohë (حركة): koha për të mbyllur ose hapur një gisht me ritëm të moderuar. Masa e vërtetë është mësimi nga mësuesi, jo numërimi mekanik. Medi është ose ***Madd Asli*** (المَدّ الأَصْلِيّ) ose ***Madd Far'i*** (المَدّ الفَرْعِيّ).

Pjesët më të çelura tregojnë gjatësitë e tjera të lejuara.

14.2 Madd Asli (Tabi'i)

Është medi pa të cilin nuk ekziston vetë shkronja, dhe nuk ka nevojë për shkak si hemzja ose sukuni. Zgjat dy kohë, edhe në lidhje edhe në ndalim. Lidhen me të:

- ***Madd al-'Iwad*** (مَدّ العِوَض): ndalimi në tenvin me fetha duke e kthyer në Alif, si kur ndalet te ﴿عَلِيمًا﴾ ﴿حَكِيمًا﴾ (An-Nisa 4:17).
- ***Silah Sughra*** (الصِّلَة الصُّغْرَى): zgjatja e Ha' përemërore midis dy shkronjave me zanore pa hemze pas saj, si te ﴿إِنَّهُۥ هُوَ﴾ (Al-Isra 17:1). Hollësitë janë në kapitullin për Ha' al-Kinayah.

- ***Madd at-Tamkin*** (مَدّ التَّمْكِين): Ya e medit pas një Ya me shedde me kesre, si te ﴿حُيِّيْتُمْ﴾ (An-Nisa 4:86).
- Shkronjat hapëse të sureve të mbledhura te حيٌّ طَهُرَ, siç shpjegohet më poshtë.

14.3 Medi për shkak të hemzes

Madd Muttasil (i detyrueshëm)

Madd Muttasil (المَدّ المُتَّصِل): hemzja vjen pas shkronjës së medit në të njëjtën fjalë. Është i detyrueshëm; te Hafsi përmes esh Shatibijjes gjatësia e tij është katër ose pesë kohë. Kur ndalet në hemzen përfundimtare, lejohen katër, pesë ose gjashtë.

Madd Muttasil

مِنَ السَّمَآءِ

Al-Baqarah 2:19

اِذَا جَآءَ

An-Nasr 110:1

وَسَآءَ سَبِيْلًا

An-Nisa 4:22

سِيْٓءَ بِهِمْ

Hud 11:77

Madd Munfasil (i lejuar)

Madd Munfasil (المَدّ المُنْفَصِل): shkronja e medit mbyll një fjalë dhe hemzja hap tjetrën. Te Hafsi përmes esh Shatibijjes është katër ose pesë kohë; përmes ***Tayyibat an-Nashr*** (طَيِّبَة النَّشْر) mund të shkurtohet edhe në dy (vetëm për informacion; ky libër ndjek esh Shatibijjen). Lexuesi duhet të jetë i qëndrueshëm: gjatësia që zgjedh mbahet për çdo munfasil në të njëjtin lexim dhe nuk është kurrë më e gjatë se muttasili.

Madd Munfasil

بِمَآ اُنْزِلَ

Al-Baqarah 2:4

قُوْٓا اَنْفُسَكُمْ

At-Tahrim 66:6

وَفِيْٓ اَنْفُسِكُمْ ؕ

Adh-Dhariyat 51:21

مَالَهٗٓ اَخْلَدَهٗ

Al-Humazah 104:3
Silah Kubra, e trajtuar si munfasil

Madd al-Badal

Madd al-Badal (مَدّ البَدَل): hemzja vjen para shkronjës së medit; zakonisht është një hemze që u kthye në shkronjë medi. Te Hafsi vetëm dy kohë.

Madd al-Badal

الَّذِيْنَ اُوْتُوا Al-Baqarah 2:101	اِيْمَانًاۖ Ali 'Imran 3:173	وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْاۚ Al-Baqarah 2:9

14.4 Medi për shkak të sukunit

Madd Lazim

Madd Lazim (المَدّ اللَّازِم): pas shkronjës së medit vjen një sukun origjinal, i pranishëm edhe në lidhje edhe në ndalim, siç thotë poeti: „është lazim nëse pas shkronjës së medit vjen sukun në të dyja gjendjet, dhe zgjatet plotësisht“. Gjatësia e tij është gjashtë kohë për të gjithë lexuesit. Ka katër lloje:

Lloji	Përkufizimi	Shembulli
Lazim Kalimi Muthaqqal (اللَّازِم الكَلِمِيّ المُثَقَّل)	Në fjalë, me sukun të bashkuar (me shedde)	﴿الطَّآمَّةُ﴾ (Al-Fatihah 1:7) ﴿الضَّآلِّيْنَ﴾ (An-Nazi'at 79:34)
Lazim Kalimi Mukhaffaf (اللَّازِم الكَلِمِيّ المُخَفَّف)	Në fjalë, me sukun të pabashkuar	﴿آلْـٰٔنَ﴾ (Yunus 10:51)
Lazim Harfi Muthaqqal (اللَّازِم الحَرْفِيّ المُثَقَّل)	Në shkronjë hapëse të sures, me sukun të bashkuar me pasuesen	﴿الٓمّٓ ۝١﴾ (Al-Baqarah 2:1)
Lazim Harfi Mukhaffaf (اللَّازِم الحَرْفِيّ المُخَفَّف)	Në shkronjë hapëse, me sukun të pabashkuar	﴿قٓ﴾ (Qaf 50:1) ﴿الٓمّٓ ۝١﴾ (Al-Baqarah 2:1)

Te «الم» Lami është Lazim Harfi Muthaqqal, sepse Mimi i emrit të tij («لام») bashkohet me Mimin e «ميم»; Mimi i fundit është Lazim Harfi Mukhaffaf.

Shkronjat hapëse të sureve

Shkronjat e ndara në fillim të sureve janë katërmbëdhjetë, të mbledhura te نَصٌّ حَكِيمٌ قَاطِعٌ لَهُ سِرٌّ. Sipas medit ndahen në këto grupe:

Grupi	Shkronjat	Hollësitë	Kohët
Pa med	ا	Alifi, sepse emri i tij nuk ka shkronjë medi	0
Dy kohë	حَيٌّ طَهُرَ	Shkronjat me emër prej dy shkronjash: *ha, ya, ta, ha, ra*	2
Gjashtë kohë	نَقَصَ عَسَلُكُمْ	Shkronjat me emër treshkronjësh që ka shkronjë medi në mes	6
'Ayn	ع	Te *Kaf Ha Ya 'Ayn Sad* dhe *'Ayn Sin Qaf*: katër ose gjashtë kohë; parapëlqehet gjashta	4 / 6

Te ﴿الٓمٓ ۝١﴾ (Ali 'Imran 3:1) ﴿ٱللَّهُ﴾ (Ali 'Imran 3:2), kur Mimi lidhet me emrin e Allahut merr fetha; lejohen gjashtë kohë duke pasur parasysh sukunin origjinal dhe dy kohë duke pasur parasysh zanoren e përkohshme.

Madd 'Arid li-s-Sukun

Madd 'Arid li-s-Sukun (مَدّ العَارِض لِلسُّكُون): pas shkronjës së medit vjen një sukun i përkohshëm për shkak të ndalimit. Lejohen tri gjatësi: dy, katër ose gjashtë kohë. Lexuesi duhet të mbajë një gjatësi në një lexim. Në lidhje kthehet në med natyror.

Në ndalim

الرَّحِيمِ	نَسْتَعِينُ	لِلْمُتَّقِينَ
Al-Fatihah 1:3	Al-Fatihah 1:5	Al-Baqarah 2:2

Madd al-Lin

Madd al-Lin (مَدّ اللِّين): pas një shkronje lin vjen sukun i përkohshëm në ndalim. Në ndalim lejon atë që lejon 'Arid: dy, katër ose gjashtë kohë. Në lidhje nuk ka zgjatje.

Madd al-Lin në ndalim

الْبَيْتِ	خَوْفٍ
Quraysh 106:3	Quraysh 106:4

14.5 Madd al-Farq

Madd al-Farq (مَدّ الفَرْق): kur hemzja pyetëse vjen te një emër që fillon me hemze lidhëse dhe nyjë, hemzja lidhëse nuk bie. Mund të kthehet në Alif me gjashtë kohë, gjë që parapëlqehet, ose të lehtësohet midis hemzes dhe Alifit. Quhet kështu sepse e dallon pyetjen nga pohimi. Gjendet në tri fjalë, në gjashtë vende: ﴿ءَٱلذَّكَرَيْنِ﴾ (Al-An'am 6:143) dy herë në El En'am, ﴿ءَآلْـَٰٔنَ﴾ (Yunus 10:51) dy herë në Junus dhe ﴿قُلْ ءَآللَّهُ﴾ (Yunus 10:59) në Junus dhe En Neml.

14.6 Forca e medeve

Medi më i fortë është lazimi, pastaj muttasili, pastaj 'Arid, pastaj munfasili, pastaj bedeli. Kur dy shkaqe takohen në një med, zbatohet më i forti dhe hiqet më i dobëti, si te ﴿وَلَآ ءَآمِّينَ﴾ (Al-Ma'idah 5:2): ka hemze para shkronjës së medit (bedel) dhe sukun origjinal pas saj, prandaj zgjatet gjashtë kohë.

Rregulli shkurt

Tabi'i 2. Muttasil 4 ose 5 (dhe 6 kur ndalet në hemzen përfundimtare). Munfasil 4 ose 5. Badal 2. Lazim 6. 'Arid dhe Lin në ndalim 2, 4 ose 6. 'Ayn në fillim të Merjemes dhe esh Shuras 4 ose 6, dhe parapëlqehet 6.

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 69 deri 72; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب المد والقصر; Ibn al-Jazari, *at-Tamhid fi 'Ilm at-Tajwid*: باب المد; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: المد والقصر وأقسامهما.

KAPITULLI 15

Ha' al-Kinayah: Ha' përemërore

Ha' al-Kinayah (هَاء الكِنَايَة) është Ha' shtesë që i referohet një mashkulli të vetëm që mungon, e ngjitur te emrat, foljet dhe pjesëzat. Zgjatja e saj quhet ***Silah*** (الصِّلَة): Ha' me damme ndiqet nga një Waw e vogël, dhe ajo me kesre nga një Ya e vogël, me kushte të caktuara.

15.1 Katër gjendjet e saj

Gjendja	Rregulli	Shembulli
Midis dy shkronjave me zanore	Zgjatet: Silah Sughra dy kohë; nëse vjen hemze, Silah Kubra 4 ose 5	﴿اِنَّهٗ هُوَ﴾ (Al-Isra 17:1) ﴿مَالَهٗٓ اَخْلَدَهٗ﴾ (Al-Humazah 104:3)
Midis dy shkronjave sakine	Nuk zgjatet	﴿فِيْهِ الْقُرْاٰنُ﴾ (Al-Baqarah 2:185)
Para me zanore, pas sakine	Nuk zgjatet	﴿لَهُ الْمُلْكُ﴾ (At-Taghabun 64:1)
Para sakine, pas me zanore	Te Hafsi nuk zgjatet	﴿فِيْهِۛ هُدًى﴾ (Al-Baqarah 2:2)

Rregulli: Ha' zgjatet kur ndodhet midis dy shkronjave me zanore, ndryshe jo. Në ndalim nuk ka kurrë sile; ndalet në Ha' sakine.

15.2 Përjashtimet te Hafsi

- ﴿يَرْضَهُ لَكُمْ﴾ (Az-Zumar 39:7): Ha' është midis dy shkronjave me zanore, megjithatë nuk zgjatet; vetëm një damme e shkurtër.
- ﴿اَرْجِهْ﴾ (Al-A'raf 7:111) në El A'raf dhe esh Shu'ara, si dhe ﴿فَاَلْقِهْ﴾ (An-Naml 27:28): Ha' është sakine.
- ﴿فِيْهِ مُهَانًا﴾ (Al-Furqan 25:69): para saj ka shkronjë sakine, megjithatë zgjatet.
- ﴿وَيَتَّقْهِ﴾ (An-Nur 24:52): Ha' ka kesre, pa sile, pas Qafit sakin.
- ﴿اَنْسٰنِيْهُ﴾ (Al-Kahf 18:63) dhe ﴿عَلَيْهُ اللّٰهَ﴾ (Al-Fath 48:10): te Hafsi Ha' ka damme, ndryshe nga kesreja e zakonshme.

Burimet: Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب هاء الكناية; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: هاء الكناية وأحكامها.

KAPITULLI 16

Hemzja lidhëse dhe hemzja ndarëse

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

١٠١ وَابْدَأْ بِهَمْزِ الْوَصْلِ مِنْ فِعْلٍ بِضَمّْ إِنْ كَانَ ثَالِثٌ مِنَ الْفِعْلِ يُضَمّْ

١٠٢ وَاكْسِرْهُ حَالَ الْكَسْرِ وَالْفَتْحِ وَفِي الَاسْمَاءِ غَيْرَ اللَّامِ كَسْرُهَا وَفِي

١٠٣ ابْنٍ مَعَ ابْنَةِ امْرِئٍ وَاثْنَيْنِ وَامْرَأَةٍ وَاسْمٍ مَعَ اثْنَتَيْنِ

16.1 Përkufizimet

Hamzat al-Qat' (هَمْزَة القَطْع) shqiptohet edhe në fillim edhe në lidhje; në Mushafin indo pakistanez është një Alif me zanoren e vet, si te ﴿اَنْعَمْتَ﴾ (Al-Fatihah 1:7). ***Hamzat al-Wasl*** (هَمْزَة الوَصْل) është një hemze shtesë që lejon fillimin me shkronjë sakine; shqiptohet në fillim dhe bie në lidhje; në këtë Mushaf është një Alif i zhveshur, pa zanore dhe pa shenjë.

16.2 Ku gjendet dhe zanorja e saj në fillim

Ku	Zanorja në fillim	Shembuj
Nyja	Gjithmonë fetha	﴿اَلْحَمْدُ﴾ (Al-Fatihah 1:2)
Foljet: urdhërorja e foljeve treshkronjëshe; e kryera, urdhërorja dhe emri foljor i foljeve pesëshkronjëshe dhe gjashtëshkronjëshe	Damme nëse shkronja e tretë e foljes ka damme origjinale; kesre nëse ka kesre ose fetha	﴿ادْخُلُوْا﴾ (Al-Baqarah 2:58) ﴿اضْرِبْ﴾ (Al-Baqarah 2:60) ﴿اِذْهَبْ﴾ (Taha 20:24) ﴿وَاسْتَغْفِرْهُ﴾ (An-Nasr 110:3)
Dhjetë emra të dëgjuar dhe emrat foljorë të foljeve pesëshkronjëshe dhe gjashtëshkronjëshe	Kesre	﴿ابْنُ مَرْيَمَ﴾ (An-Nisa 4:171) ﴿ابْنَتَ عِمْرٰنَ﴾ (At-Tahrim 66:12) ﴿امْرُؤٌا﴾ (An-Nisa 4:176) ﴿اثْنٰنِ﴾ (Al-Ma'idah 5:106) ﴿اسْمَ﴾ (Al-A'la 87:1)

Emrat që përmend poeti janë: ابن، ابنة، امرؤ، اثنان، امرأة، اسم، اثنتان. Përjashtohen foljet shkronja e tretë e të cilave ka damme të përkohshme; ato fillojnë me kesre, si ﴿امْشُوْا﴾ (Sad 38:6), ﴿اقْضُوْٓا﴾ (Yunus 10:71), ﴿ائْتُوْا﴾ (Taha 20:64) dhe ﴿ابْنُوْا﴾ (Al-Kahf 18:21), sepse zanorja origjinale e shkronjës së tretë është kesre.

Shënim

Te ﴿بِئْسَ الِاسْمُ﴾ (Al-Hujurat 49:11), kur fillon me الاسم, lejohen dy mënyra: أِلْسْمُ me hemzen lidhëse, ose لِسْمُ pa të; e para parapëlqehet.

16.3 Takimi i dy sakineve

Nëse para hemzes lidhëse vjen një shkronjë medi, ajo bie në shqiptim në lidhje, por mbetet në shkrim, si te ﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ﴾ (Al-Baqarah 2:116) dhe ﴿فِي الْأَرْضِ ۙ﴾ (Al-Baqarah 2:11). Nëse para saj vjen një bashkëtingëllore sakine ose tenvin, zakonisht merr kesre, si te ﴿نُوحُ ابْنَهُ﴾ (Hud 11:42); Mimi i shumësit merr damme, siç u shpjegua më parë.

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 101 deri 103; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب همز الوصل; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: همزة الوصل وهمزة القطع.

KAPITULLI 17

Vakfi dhe Ibtidaja: Ndalimi dhe fillimi

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٧٣	وَبَعْدَ تَجْوِيدِكَ لِلْحُرُوفِ	لَا بُدَّ مِنْ مَعْرِفَةِ الْوُقُوفِ
٧٤	وَالِابْتِدَاءِ وَهْيَ تُقْسَمُ إِذَنْ	ثَلَاثَةٌ تَامٌّ وَكَافٍ وَحَسَنْ
٧٥	وَهْيَ لِمَا تَمَّ فَإِنْ لَمْ يُوجَدِ	تَعَلُّقٌ أَوْ كَانَ مَعْنًى فَابْتَدِي
٧٦	فَالتَّامُّ فَالْكَافِي وَلَفْظًا فَامْنَعَنْ	إِلَّا رُؤُوسَ الْآيِ جَوِّزْ فَالْحَسَنْ
٧٧	وَغَيْرُ مَا تَمَّ قَبِيحٌ وَلَهُ	يُوقَفُ مُضْطَرًّا وَيُبْدَا قَبْلَهُ
٧٨	وَلَيْسَ فِي الْقُرْآنِ مِنْ وَقْفٍ وَجَبْ	وَلَا حَرَامٍ غَيْرَ مَا لَهُ سَبَبْ

Poeti thotë: „pasi të përsosen shkronjat, duhet të njihen ndalesat dhe fillimet“. Njohja e vendit ku ndalesh dhe ku fillon e plotëson texhvidin, sepse e ruan kuptimin. ***Waqf*** (الوَقْف) është ndërprerja e tingullit te një fjalë për kohën e një frymëmarrjeje të zakonshme, me qëllim për të vazhduar. ***Sakt*** (السَّكْت) është një ndërprerje e shkurtër pa frymëmarrje. ***Qat'*** (القَطْع) është përfundimi i leximit. ***Ibtida'*** (الابْتِدَاء) është fillimi i leximit pas një ndërprerjeje ose ndalimi.

17.1 Llojet e ndalimit

Lloji	Kuptimi	Dispozita
Waqf Idtirari (الوَقْف الاضْطِرَارِيّ)	I detyruar nga mungesa e frymës, teshtima ose harresa	I lejuar te çdo fjalë, pastaj rifillohet nga një vend i përshtatshëm
Waqf Intizari (الوَقْف الانْتِظَارِيّ)	Për bashkimin e kiraeteve gjatë mësimdhënies	I lejuar për mësimdhënie
Waqf Ikhtibari (الوَقْف الاخْتِبَارِيّ)	Për të treguar si shkruhet ose lexohet një fjalë, në provim	I lejuar; i lidhur me rregullat e fjalëve të ndara dhe të bashkuara
Waqf Ikhtiyari (الوَقْف الاخْتِيَارِيّ)	I zgjedhur lirisht nga lexuesi	Katër lloje, si më poshtë

17.2 Katër llojet e ndalimit të zgjedhur

Shikoni fjalët para ndalimit: nëse kuptimi është i plotë dhe nuk ka lidhje me atë që vijon as në shprehje as në kuptim, është **Tamm**; nëse lidhet vetëm në kuptim, **Kafi**; nëse lidhet në shprehje, **Hasan**; nëse kuptimi është i paplotë, **Qabih**.

Lloji	Ndalimi dhe fillimi	Shembulli
Waqf Tamm (الوَقْف التَّامّ)	Mirë të ndalesh dhe të fillosh pas tij; i zakonshëm në fund të ajeteve dhe të tregimeve	﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (Al-Baqarah 2:5) **ثم** ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ (Al-Baqarah 2:6)
Waqf Kafi (الوَقْف الكَافِي)	Mirë të ndalesh dhe të fillosh pas tij	﴿خَتَمَ اللَّهُ﴾ **ثم** ﴿لَا يُؤْمِنُونَ﴾ (Al-Baqarah 2:6) (Al-Baqarah 2:7)
Waqf Hasan (الوَقْف الحَسَن)	Mirë të ndalesh te ai, por jo të fillosh pas tij, përveç kur është fund ajeti	﴿اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ﴾ (Al-Fatihah 1:2)
Waqf Qabih (الوَقْف القَبِيح)	Nuk bëhet qëllimisht; nëse detyrohesh, kthehu dhe rifillo	﴿لَا تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ﴾ (An-Nisa 4:43) ﴿وَمَا مِنْ اِلٰهٍ﴾ (Ali 'Imran 3:62)

Poeti përjashtoi ***Ru'us al-Ay*** (رُؤُوس الآي), duke lejuar ndalimin në to në çdo rast, sepse Profeti ﷺ lexonte ajet pas ajeti, si në hadithin e Umm Selemes. Ai tha gjithashtu se „në Kuran nuk ka ndalim të detyrueshëm ose të ndaluar përveçse për një shkak“: asnjë ndalim nuk është gjynah në vetvete, as ta bësh as ta lësh, përveç kur lexuesi synon një kuptim të gabuar.

17.3 Fillimi

Fillimi është gjithmonë me zgjedhje, prandaj fillohet vetëm me fjalë kuptimi i të cilave qëndron më vete. Fillim i keq është ai që nënkupton një kuptim të rremë, si të fillosh me ﴿يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ ۚ﴾ (Al-Ma'idah 5:64) ose ﴿اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ۗ﴾ (Al-Baqarah 2:116).

17.4 Shenjat e ndalimit në Mushafin indo pakistanez

Shenjat e ndalimit të kopjeve indo pakistaneze janë më të shumta se ato të Mushafit të Medinës dhe ndryshojnë prej tyre. Çdo shembull në tabelë është gjetur automatikisht në tekstin e vetë Mushafit.

Shenja	Kuptimi	Shembull nga Mushafi
م ◌	**Mim**: Ndalim i detyrueshëm: këtu duhet ndalur, sepse lidhja mund të nënkuptojë një kuptim të gabuar	فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ ۖ (Al-Hijr 15:79)
ط ◌	**Ta'**: Ndalim absolut: këtu duhet ndalur	مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ ۚ (Al-Fath 48:29)
ج ◌	**Jim**: Ndalim i lejuar: ndalimi më mirë, lidhja e lejuar	ظُلُمٰتٌ وَّرَعْدٌ وَّبَرْقٌ ۚ (Al-Baqarah 2:19)
ز ◌	**Zay**: Ndalim i lejueshëm: ndalimi i lejuar, lidhja më mirë	الْـٰٔنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ ۫ (Yusuf 12:51)

Shenja	Kuptimi	Shembull nga Mushafi
	Sad: Ndalim me leje: lidhe, por ndalimi lejohet kur ka nevojë, si për frymë	مَتَاعٌ قَلِيلٌ ۖ (An-Nahl 16:117)
	Sila: Lidhja më mirë	بِمَا فِيٓ أَنفُسِهِمْ ۖ (Hud 11:31)
	Qaf: Disa thanë se këtu mund të ndalesh; lidhja më mirë	هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ (Al-Baqarah 2:5)
	Qif: Ndalu: ndalimi më mirë	قٓ ۚ (Qaf 50:1)
	La: Mos ndalo; në fund të ajetit ndalimi lejohet	فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ ۙ (Al-Baqarah 2:10)
	Saktah: Një pushim i lehtë pa frymëmarrje	وَقِيلَ مَنْ ۜ رَاقٍ (Al-Qiyamah 75:27)
	Waqfah: Një pushim më i gjatë se sakti, pa frymëmarrje	بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ ۖ فَتَمَتَّعُوا۟ ۗ (Ar-Rum 30:34)

Shënim

Këto kuptime jepen në faqen „Rumuz al-Awqaf“ të kopjeve indo pakistaneze; disa ndryshojnë pak nga një botim në tjetrin.

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 73 deri 78; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب الوقف والابتداء; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: الوقف والابتداء وعلامات الوقف.

KAPITULLI 18

Si ndalet në fund të fjalëve

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

١٠٤ وَحَاذِرِ الْوَقْفَ بِكُلِّ الْحَرَكَهْ إِلَّا إِذَا رُمْتَ فَبَعْضُ الْحَرَكَهْ

١٠٥ إِلَّا بِفَتْحٍ أَوْ بِنَصْبٍ وَأَشِمّْ إِشَارَةً بِالضَّمِّ فِي رَفْعٍ وَضَمّْ

Mënyra bazë e ndalimit te një fjalë me zanore është ***Sukun*** (السُّكُون) i pastër; kurrë nuk ndalet me zanore të plotë. Me kushtet e tyre lejohen edhe ***Rawm*** (الرَّوْم) dhe ***Ishmam*** (الإِشْمَام). Mënyrat e ndalimit janë:

Mënyra	Si	Zbatohet te
Sukun i pastër	Heqja e plotë e zanores	Të tria zanoret
Rawm	Shqiptimi i një pjese të zanores (rreth një të tretës) me zë të dobët që e dëgjon ai që është afër	Damme dhe kesre, jo fetha
Ishmam	Rrumbullakimi i buzëve menjëherë pas sukunit, duke treguar dammen, pa tingull	Vetëm damme
Ibdal (الإِبْدَال)	Kthimi i tenvinit me fetha në Alif, dhe i Ta' Marbutah në Ha' sakine	Tenvini me fetha dhe Ta' Marbutah

Në ndalim

نَسْتَعِينُ

Al-Fatihah 1:5
Sukun, Rawm ose Ishmam

الرَّحِيمِ

Al-Fatihah 1:3
Sukun ose Rawm; pa Ishmam

الْعٰلَمِينَ

Al-Fatihah 1:2
Vetëm sukun, sepse ka fetha

الْجَنَّةَ

Al-Baqarah 2:35
Bëhet Ha' sakine: vetëm sukun

18.1 Ku nuk përdoren Rawm dhe Ishmam

- Ta' Marbutah ku ndalet si Ha', si te ﴿الْجَنَّةَ﴾ (Al-Baqarah 2:35).
- Mimi i shumësit, si te ﴿عَلَيْهِمْ﴾ (Al-Fatihah 1:7) dhe ﴿عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ﴾ (Al-Baqarah 2:61).

- Një zanore e përkohshme, si te ﴿قُمِ الَّيۡلَ﴾ (Al-Muzzammil 73:2) kur ndalet te قم.
- Një shkronjë me fetha.

18.2 Ndalimi sipas shkrimit

Ndalimi ndjek ***Rasm 'Uthmani*** (الرَّسْم العُثْمَانِيّ): ajo që shkruhet shqiptohet në ndalim, dhe ajo që hiqet hiqet. Prandaj ndalet te ﴿لَٰكِنَّا۠﴾ (Al-Kahf 18:38), ﴿الظُّنُونَا﴾ (Al-Ahzab 33:10), ﴿الرَّسُولَا﴾ (Al-Ahzab 33:66), ﴿السَّبِيلَا﴾ (Al-Ahzab 33:67) dhe ﴿إِنِّيٓ أَنَا﴾ (Taha 20:12) me Alif, që bie në lidhje. Te fjalët ku Ya është hequr në shkrim ndalet pa Ya, si te ﴿يَسۡرِ﴾ (Al-Fajr 89:4). Për Hafsin përjashtohet ﴿ءَاتَىَنِۦَ ٱللَّهُ﴾ (An-Naml 27:36): në ndalim ka dy mënyra, me Ya sakine ose pa të.

Te ﴿سَلَٰسِلَا۠﴾ (Al-Insan 76:4) në ndalim ka dy mënyra: me Alif ose me sukun. Te ﴿قَوَارِيرَا۟﴾ (Al-Insan 76:15) e parë ndalet me Alif, dhe te ﴿قَوَارِيرَا۟﴾ (Al-Insan 76:16) e dytë me sukun.

> **Shënim**
>
> Në Mushafin indo pakistanez Alifi i ﴿قَوَارِيرَا۟﴾ (Al-Insan 76:15) së parë dhe së dytë mban të njëjtën shenjë (një zero drejtkëndëshe vertikale), megjithëse rregulli ndryshon, siç u shpjegua më lart. Alifi i ﴿الظُّنُونَا﴾ (Al-Ahzab 33:10), ﴿الرَّسُولَا﴾ (Al-Ahzab 33:66) dhe ﴿السَّبِيلَا﴾ (Al-Ahzab 33:67) nuk ka asnjë shenjë, megjithëse shqiptohet në ndalim; prandaj rregulli "shkronja pa shenjë nuk shqiptohet" nuk vlen këtu, dhe ndiqet ajo që thuhet këtu.

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 104 deri 105; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب الوقف على أواخر الكلم وباب الوقف على مرسوم الخط; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: كيفية الوقف والروم والإشمام.

KAPITULLI 19

Maktu' dhe Mevsul: Fjalët e ndara dhe të bashkuara

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٧٩ وَاعْرِفْ لِمَقْطُوعٍ وَمَوْصُولٍ وَتَا — فِي مُصْحَفِ الْإِمَامِ فِيمَا قَدْ أَتَى

٨٠ فَاقْطَعْ بِعَشْرِ كَلِمَاتٍ أَنْ لَا — مَعْ مَلْجَإٍ وَلَا إِلَهَ إِلَّا

٨١ وَتَعْبُدُوا يَاسِينَ ثَانِي هُودَ لَا — يُشْرِكْنَ تُشْرِكْ يَدْخُلْنَ تَعْلُوا عَلَى

٨٢ أَنْ لَا يَقُولُوا لَا أَقُولَ إِنْ مَا — بِالرَّعْدِ وَالْمَفْتُوحَ صِلْ وَعَنْ مَا

٨٣ نُهُوا اقْطَعُوا مِنْ مَا بِرُومٍ وَالنِّسَا — خُلْفُ الْمُنَافِقِينَ أَمْ مَنْ أَسَّسَا

٨٤ فُصِّلَتِ النِّسَا وَذِبْحٍ حَيْثُ مَا — وَأَنْ لَمِ الْمَفْتُوحَ كَسْرُ إِنَّ مَا

٨٥ الْأَنْعَامَ وَالْمَفْتُوحَ يَدْعُونَ مَعَا — وَخُلْفُ الْأَنْفَالِ وَنَحْلٍ وَقَعَا

٨٦ وَكُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَاخْتُلِفْ — رُدُّوا كَذَا قُلْ بِئْسَمَا وَالْوَصْلَ صِفْ

٨٧ خَلَفْتُمُونِي وَاشْتَرَوْا فِي مَا اقْطَعَا — أُوحِيَ أَفَضْتُمْ اشْتَهَتْ يَبْلُو مَعَا

٨٨ ثَانِي فَعَلْنَ وَقَعَتْ رُومٌ كِلَا — تَنْزِيلُ شُعَرَا وَغَيْرَهَا صِلَا

٨٩ فَأَيْنَمَا كَالنَّحْلِ صِلْ وَمُخْتَلِفْ — فِي الشُّعَرَا الْأَحْزَابِ وَالنِّسَا وُصِفْ

٩٠ وَصِلْ فَإِلَّمْ هُودَ أَلَّنْ نَجْعَلَا — نَجْمَعَ كَيْلَا تَحْزَنُوا تَأْسَوْا عَلَى

٩١ حَجٌّ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَقَطْعُهُمْ — عَنْ مَنْ يَشَاءُ مَنْ تَوَلَّى يَوْمَ هُمْ

٩٢ وَمَالِ هَذَا وَالَّذِينَ هَؤُلَا — تَحِينَ فِي الْإِمَامِ صِلْ وَوُهِّلَا

٩٣ وَوَزَنُوهُمْ وَكَالُوهُمْ صِلِ — كَذَا مِنَ الْ وَيَا وَهَا لَا تَفْصِلِ

Një fjalë ***Maqtu'*** (المَقْطُوع) shkruhet në Mushaf e ndarë nga fjala pas saj; një fjalë ***Mawsul*** (المَوْصُول) shkruhet e bashkuar me të. Ta dish këtë ka rëndësi për ***Waqf Ikhtibari*** (الوَقْف الاخْتِبَارِيّ) (ndalim për të treguar shkrimin, ose ndalim i detyruar): te fjala e ndarë mund të ndalesh te pjesa e parë; te fjala e bashkuar ndalesh vetëm në fund të saj. Në lidhje nuk ka ndikim.

Më poshtë janë fjalët kryesore që përmend poeti. Etiketa pranë çdo shembulli nxirret automatikisht nga teksti i Mushafit të përdorur në këtë botim, prandaj tregon shkrimin e vetë Mushafit:

Fjala	Rregulli	Shembuj nga Mushafi
أن لا	E ndarë në dhjetë vende, e bashkuar gjetkë	اَنْ لَّآ اَقُوْلَ Al-A'raf 7:105: e ndarë اَنْ لَّا يَقُوْلُوْا Al-A'raf 7:169: e ndarë اَنْ لَّا مَلْجَاَ At-Tawbah 9:118: e ndarë وَاَنْ لَّآ اِلٰهَ Hud 11:14: e ndarë اَنْ لَّا تَعْبُدُوْٓا Hud 11:26: e ndarë اَنْ لَّا تُشْرِكْ Al-Hajj 22:26: e ndarë اَنْ لَّا تَعْبُدُوا Ya-Sin 36:60: e ndarë وَّاَنْ لَّا تَعْلُوْا Ad-Dukhan 44:19: e ndarë اَنْ لَّا يُشْرِكْنَ Al-Mumtahanah 60:12: e ndarë اَنْ لَّا يَدْخُلَنَّهَا Al-Qalam 68:24: e ndarë اَلَّا تَعْلُوْا An-Naml 27:31: e bashkuar
إن ما	E ndarë vetëm në Er Ra'd	وَاِنْ مَّا نُرِيَنَّكَ Ar-Ra'd 13:40: e ndarë وَاِمَّا نُرِيَنَّكَ Yunus 10:46: e bashkuar
عن ما	E ndarë vetëm në El A'raf	عَنْ مَّا نُهُوْا Al-A'raf 7:166: e ndarë عَمَّا تَعْمَلُوْنَ Al-Baqarah 2:74: e bashkuar
من ما	E ndarë në En Nisa dhe Er Rum; mospajtim në El Munafikun	فَمِنْ مَّا مَلَكَتْ An-Nisa 4:25: e ndarë مِنْ مَّا مَلَكَتْ Ar-Rum 30:28: e ndarë مِنْ مَّا رَزَقْنٰكُمْ Al-Munafiqun 63:10: e ndarë وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ Al-Baqarah 2:3: e bashkuar
أم من	E ndarë në katër vende	اَمْ مَّنْ يَّكُوْنُ An-Nisa 4:109: e ndarë اَمْ مَّنْ اَسَّسَ At-Tawbah 9:109: e ndarë اَمْ مَّنْ خَلَقْنَاۗ As-Saffat 37:11: e ndarë اَمْ مَّنْ يَّاْتِيْٓ Fussilat 41:40: e ndarë اَمَّنْ خَلَقَ An-Naml 27:60: e bashkuar
حيث ما	Gjithmonë e ndarë	وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ Al-Baqarah 2:144: e ndarë

Fjala	Rregulli	Shembuj nga Mushafi
أن لم	Gjithmonë e ndarë	اَنْ لَّمْ يَكُنْ Al-An'am 6:131: e ndarë
إن ما (المكسورة المشددة)	E ndarë në El En'am; mospajtim në En Nahl	اِنَّ مَا تُوْعَدُوْنَ Al-An'am 6:134: e ndarë اِنَّمَا نَحْنُ Al-Baqarah 2:11: e bashkuar اِنَّمَا عِنْدَ اللّٰهِ An-Nahl 16:95: e bashkuar
أن ما (المفتوحة المشددة)	E ndarë në El Haxh dhe Lukman; mospajtim në El Enfal	وَاَنَّ مَا يَدْعُوْنَ Al-Hajj 22:62: e ndarë وَاَنَّ مَا يَدْعُوْنَ Luqman 31:30: e ndarë اَنَّمَا غَنِمْتُمْ Al-Anfal 8:41: e bashkuar
كل ما	E ndarë në Ibrahim; mospajtim në disa vende, përfshirë En Nisa	كُلِّ مَا سَاَلْتُمُوْهُ ؕ Ibrahim 14:34: e ndarë كُلَّمَا رُدُّوْٓا An-Nisa 4:91: e bashkuar كُلَّمَآ اَضَآءَ Al-Baqarah 2:20: e bashkuar
بئس ما	E bashkuar në El Bekare 90 dhe El A'raf; mospajtim në El Bekare 93; e ndarë gjetkë	بِئْسَمَا اشْتَرَوْا Al-Baqarah 2:90: e bashkuar بِئْسَمَا خَلَفْتُمُوْنِيْ Al-A'raf 7:150: e bashkuar لَبِئْسَ مَا كَانُوْا Al-Ma'idah 5:62: e ndarë
في ما	E ndarë në njëmbëdhjetë vende, e bashkuar gjetkë	فِيْ مَا فَعَلْنَ Al-Baqarah 2:240: e ndarë فِيْ مَآ اُوْحِيَ Al-An'am 6:145: e ndarë فِيْ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ Al-Waqi'ah 56:61: e ndarë فِيْمَا كَانُوْا Al-Baqarah 2:113: e bashkuar
أين ما	E bashkuar në El Bekare 115 dhe En Nahl; e ndarë gjetkë, me mospajtim në tri vende	فَاَيْنَمَا تُوَلُّوْا Al-Baqarah 2:115: e bashkuar اَيْنَمَا يُوَجِّهْهُ An-Nahl 16:76: e bashkuar اَيْنَ مَا تَكُوْنُوْا Al-Baqarah 2:148: e ndarë
إن لم	E bashkuar vetëm në Hud 14	فَاِلَّمْ يَسْتَجِيْبُوْا Hud 11:14: e bashkuar
أن لن	E bashkuar në El Kehf dhe El Kijame	اَلَّنْ نَّجْعَلَ Al-Kahf 18:48: e bashkuar اَلَّنْ نَّجْمَعَ Al-Qiyamah 75:3: e bashkuar

Fjala	Rregulli	Shembuj nga Mushafi
كي لا	E bashkuar në katër vende, e ndarë gjetkë	لِكَيْلَا تَحْزَنُوْا Ali 'Imran 3:153: e bashkuar لِكَيْلَا يَعْلَمَ Al-Hajj 22:5: e bashkuar لِكَيْلَا يَكُوْنَ Al-Ahzab 33:50: e bashkuar لِّكَيْلَا تَاْسَوْا Al-Hadid 57:23: e bashkuar لِكَيْ لَا يَعْلَمَ An-Nahl 16:70: e ndarë
عن من	E ndarë në En Nur dhe En Nexhm	عَنْ مَّنْ يَّشَآءُ ؕ An-Nur 24:43: e ndarë عَنْ مَّنْ تَوَلّٰىۙ An-Najm 53:29: e ndarë
يوم هم	E ndarë në Gafir dhe edh Dharijat	يَوْمَ هُمْ بَارِزُوْنَ ۚ Ghafir 40:16: e ndarë يَوْمَ هُمْ عَلَى Adh-Dhariyat 51:13: e ndarë
مال	Lami shkruhet i ndarë nga ajo që vijon në katër vende	فَمَالِ هٰٓؤُلَآءِ An-Nisa 4:78: e ndarë مَالِ هٰذَا الْكِتٰبِ Al-Kahf 18:49: e ndarë مَالِ هٰذَا الرَّسُوْلِ Al-Furqan 25:7: e ndarë فَمَالِ الَّذِيْنَ Al-Ma'arij 70:36: e ndarë
كالوهم ووزنوهم	Të dyja të bashkuara	كَالُوْهُمْ اَوْ وَّزَنُوْهُمْ Al-Mutaffifin 83:3: e bashkuar

Shënim

Aty ku kopjet ndryshojnë, Mushafi i përdorur këtu ndjek njërën nga dy mënyrat, dhe ndalimi i provës ndjek shkrimin e tij.

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 79 deri 93; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب الوقف على مرسوم الخط; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: المقطوع والموصول.

KAPITULLI 20

Ta e hapur: Mbaresat femërore të shkruara me Ta

Nga El Mukaddime el Xhezerijje

٩٤ وَرَحْمَتُ الزُّخْرُفِ بِالتَّا زَبَرَهْ — الَاعْرَافِ رُومٍ هُودٍ كَافِ الْبَقَرَهْ

٩٥ نِعْمَتُهَا ثَلَاثُ نَحْلٍ إِبْرَهَمْ — مَعًا أَخِيرَاتُ عُقُودُ الثَّانِ هَمّْ

٩٦ لُقْمَانُ ثُمَّ فَاطِرٌ كَالطُّورِ — عِمْرَانَ لَعْنَتَ بِهَا وَالنُّورِ

٩٧ وَامْرَأَتُ يُوسُفَ عِمْرَانَ الْقَصَصْ — تَحْرِيمَ مَعْصِيَتْ بِقَدْ سَمِعْ يُخَصّْ

٩٨ شَجَرَتَ الدُّخَانِ سُنَّتْ فَاطِرِ — كُلًّا وَالَانْفَالِ وَحَرْفِ غَافِرِ

٩٩ قُرَّتُ عَيْنٍ جَنَّتٌ فِي وَقَعَتْ — فِطْرَتْ بَقِيَّتْ وَابْنَتْ وَكَلِمَتْ

١٠٠ أَوْسَطَ الَاعْرَافِ وَكُلُّ مَا اخْتُلِفْ — جَمْعًا وَفَرْدًا فِيهِ بِالتَّاءِ عُرِفْ

Mbaresa femërore e emrave zakonisht shkruhet si ***Ta' Marbutah*** (التَّاء المَرْبُوطَة) (ة) dhe në ndalim shqiptohet si Ha'. Në vende të caktuara të Mushafit shkruhet si ***Ta' Maftuhah*** (التَّاء المَفْتُوحَة) (ت), dhe Hafsi ndalet në to me Ta, duke ndjekur shkrimin. Këto janë vendet që mblodhi poeti:

Fjala	Vendet	Ku	Shembulli
رحمت	7	Al-Baqarah 2:218, Al-A'raf 7:56, Hud 11:73, Maryam 19:2, Ar-Rum 30:50, Az-Zukhruf 43:32 (dy herë)	رَحْمَتَ اللهِ
نعمت	11	Al-Baqarah 2:231, Ali 'Imran 3:103, Al-Ma'idah 5:11, Ibrahim 14:28, Ibrahim 14:34, An-Nahl 16:72, An-Nahl 16:83, An-Nahl 16:114, Luqman 31:31, Fatir 35:3, At-Tur 52:29	نِعْمَتَ اللهِ
امرأت	7	Ali 'Imran 3:35, Yusuf 12:30, Yusuf 12:51, Al-Qasas 28:9, At-Tahrim 66:10 (dy herë), At-Tahrim 66:11	امْرَاَتُ عِمْرٰنَ
سنت	5	Al-Anfal 8:38, Fatir 35:43 (tri herë), Ghafir 40:85	سُنَّتُ الْاَوَّلِيْنَ
لعنت	2	Ali 'Imran 3:61, An-Nur 24:7	لَعْنَتَ اللهِ
معصيت	2	Al-Mujadila 58:8, Al-Mujadila 58:9	وَمَعْصِيَتِ الرَّسُوْلِ
شجرت	1	Ad-Dukhan 44:43	شَجَرَتَ الزَّقُّوْمِ
قرت	1	Al-Qasas 28:9	قُرَّتُ عَيْنٍ
جنت	1	Al-Waqi'ah 56:89	وَجَنَّتُ نَعِيْمٍ

Fjala	Vendet	Ku	Shembulli
فطرت	1	Ar-Rum 30:30	فِطْرَتَ اللّٰهِ
بقيت	1	Hud 11:86	بَقِيَّتُ اللّٰهِ
ابنت	1	At-Tahrim 66:12	ابْنَتَ عِمْرٰنَ
كلمت	1	Al-A'raf 7:137	كَلِمَتُ رَبِّكَ

Fjalët që disa i lexojnë në shumës dhe të tjerë në njëjës shkruhen me Ta, siç thotë poeti, për shembull ﴿كَلِمَتُ رَبِّكَ﴾ (Al-An'am 6:115) dhe ﴿اٰيٰتٌ﴾ (Yusuf 12:7).

Rregulli shkurt

Te çdo Ta femërore e shkruar e hapur në Mushaf Hafsi ndalet me Ta; te çdo njëra e shkruar si Ta' Marbutah ndalet me Ha'.

Burimet: Ibn al-Jazari, *al-Muqaddimah al-Jazariyyah*, vargjet 94 deri 100; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب الوقف على مرسوم الخط، هاء التأنيث; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: هاء التأنيث المرسومة تاء.

KAPITULLI 21

Shenjat e Mushafit indo pakistanez

Dabt (الضَّبْط) është tërësia e shenjave që vendosen mbi shkronja për të treguar zanoret dhe rregullat e tyre. Kopjet indo pakistaneze kanë konventat e tyre; kush i kupton mund të lexojë shumë rregulla nga vetë Mushafi:

Shenja	Kuptimi	Shembulli
Sukun (xhezm) mbi një shkronjë	Shkronja është sakine. Shkruhet mbi çdo Nun sakin; rregulli dihet nga shkronja pasuese	﴿اَنْعَمْتَ﴾ (Al-Fatihah 1:7) ﴿مِنْ قَبْلُ﴾ (Al-Baqarah 2:25)
Shedde mbi shkronjën pas asaj sakine	***Idgham*** (الإِدْغَام)	﴿مِنْ رَّبِّهِمْ﴾ (Al-Baqarah 2:5) ﴿مَنْ يَّقُوْلُ﴾ (Al-Baqarah 2:8)
Një Mim i vogël	***Iqlab*** (الإِقْلَاب)	﴿مِنْۢ بَعْدِ﴾ (Al-Baqarah 2:27)
Një Alif i vogël vertikal	Alif i medit që shqiptohet, por nuk shkruhet	﴿مٰلِكِ﴾ (Al-Fatihah 1:4)
Damme e përmbysur	Sile e Ha' përemërore me Waw	﴿اِنَّهٗ هُوَ﴾ (Al-Isra 17:1)
Kesre vertikale	Sile e Ha' përemërore me Ya	﴿مِيْثَاقِهٖ﴾ (Al-Baqarah 2:27)
Shenja e medit	Med më i gjatë se natyrori. Disa kopje indo pakistaneze shkruajnë med të vogël për munfasilin dhe të madh për muttasilin dhe lazimin; ky botim përdor një shenjë për të gjitha	﴿الضَّآلِّيْنَ﴾ (Al-Fatihah 1:7) ﴿بِمَآ اُنْزِلَ﴾ (Al-Baqarah 2:4)
Një Nun i vogël	Nun i hequr në shkrim, por i shqiptuar	﴿نْجِي﴾ (Al-Anbya 21:88)
Shkronjë pa zanore dhe pa shenjë	Shtesë, nuk shqiptohet	﴿عَصَوْا وَّكَانُوْا﴾ (Al-Baqarah 2:61)

Burimet: Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: علامات الضبط; Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: باب الوقف على مرسوم الخط.

KAPITULLI 22

Fjalë të veçanta në rivajetin e Hafsit

Kjo është një përmbledhje e vendeve me rregull të veçantë në rivajetin e Hafsit nga Asimi përmes esh Shatibijjes, të mbledhura në një tabelë për përsëritje të lehtë. Shumica janë shpjeguar në kapitujt e tyre:

Vendi	Rregulli te Hafsi
﴿عِوَجًا﴾ (Al-Kahf 18:1) ﴿قَيِّمًا﴾ (Al-Kahf 18:2)	Një pushim i lehtë te Alifi i *'iwaja*, pa frymëmarrje
﴿مِنْ مَّرْقَدِنَاۜ﴾ (Ya-Sin 36:52)	Pushim te Alifi i *marqadina*, pastaj *hadha*
﴿مَنْ ۜ رَاقٍ﴾ (Al-Qiyamah 75:27)	Pushim te Nuni, prandaj pa bashkim
﴿بَلْ ۜ رَانَ﴾ (Al-Mutaffifin 83:14)	Pushim te Lami, prandaj pa bashkim
﴿مَجْرٖىهَا﴾ (Hud 11:41)	***Imalah*** (الإِمَالَة) e madhe: fetha anon drejt kesrës dhe Alifi drejt Ya; Ra' është e hollë
﴿اٰيٰتُهٗ ؕ ءَاَعْجَمِيٌّ﴾ (Fussilat 41:44)	***Tashil*** (التَّسْهِيل) i hemzes së dytë, midis hemzes dhe Alifit
﴿لَا تَاْمَنَّا﴾ (Yusuf 12:11)	Bashkimi i Nunit me Nun me ***Ishmam*** (الإِشْمَام) (rrumbullakim të buzëve), gjë që parapëlqehet, ose izhar me ***Rawm*** (الرَّوْم)
﴿مِنْ ضُعْفٍ﴾ (Ar-Rum 30:54)	Në të tria vendet: fetha mbi Dad, gjë që parapëlqehet, ose damme
﴿بَصْۜطَةً ۚ﴾ (Al-Baqarah 2:245) ﴿وَيَبْصُۜطُ ۖ﴾ (Al-A'raf 7:69)	Vetëm me Sin
﴿الْمُصَيْطِرُوْنَ﴾ (At-Tur 52:37)	Me Sad ose Sin; Sad parapëlqehet
﴿بِمُصَيْطِرٍ﴾ (Al-Ghashiyah 88:22)	Vetëm me Sad
﴿هَلَكَ﴾ (Al-Haqqah 69:28) ﴿مَالِيَهْ﴾ (Al-Haqqah 69:29)	Në lidhje: sakt me izhar, ose idgham
﴿الٓمّٓ ۝١﴾ (Ali 'Imran 3:1) ﴿اللّٰهُ﴾ (Ali 'Imran 3:2)	Në lidhje: gjashtë kohë te Mimi, ose dy
﴿كٓهٰيٰعٓصٓ ۝١﴾ (Maryam 19:1) ﴿عٓسٓقٓ ۝٢﴾ (Ash-Shuraa 42:2)	'Ayn: katër ose gjashtë kohë; parapëlqehet gjashta

Vendi	Rregulli te Hafsi
﴿يٰسٓ ۝١﴾ (Ya-Sin 36:1) ﴿وَٱلْقُرْءَانِ﴾ (Ya-Sin 36:2) ﴿نٓ وَٱلْقَلَمِ﴾ (Al-Qalam 68:1)	Izhari i Nunit sakin para Waw
﴿ءَآلذَّكَرَيْنِ﴾ (Al-An'am 6:143) ﴿ءَآلْـَٰٔنَ﴾ (Yunus 10:51) ﴿قُلْ ءَآللَّهُ﴾ (Yunus 10:59)	Kthimi i hemzes lidhëse në Alif me gjashtë kohë, ose lehtësimi i saj
﴿ارْكَب مَّعَنَا﴾ (Hud 11:42) ﴿يَلْهَثْ ذَّٰلِكَ﴾ (Al-A'raf 7:176)	Ba bashkohet me Mim, dhe Tha me Dhal
﴿نَخْلُقْكُّمْ﴾ (Al-Mursalat 77:20)	Bashkim i plotë, i parapëlqyer, ose i paplotë
﴿كُلُّ فِرْقٍ﴾ (Ash-Shu'ara 26:63)	Ra' e trashë ose e hollë
﴿ءَاتَـٰنِۦَ اللَّهُ﴾ (An-Naml 27:36)	Në ndalim: me Ya sakine ose pa të
﴿سَلَـٰسِلَا۠﴾ (Al-Insan 76:4)	Në ndalim: me Alif ose me sukun
﴿يَرْضَهُ لَكُمْ﴾ (Az-Zumar 39:7)	Damme mbi Ha', pa sile
﴿فِيهِۦ مُهَانًا﴾ (Al-Furqan 25:69)	Sile e Ha' edhe pse shkronja para saj është sakine

Shënim

Në Mushafin indo pakistanez ﴿مِنۢ ضُّعْفٍ﴾ (Ar-Rum 30:54) shkruhet me damme mbi Dad dhe një shenjë të vogël sipër; për Hafsin përmes esh Shatibijjes parapëlqehet fetha dhe lejohet damma. Sadi i ﴿ٱلْمُصَيْطِرُونَ﴾ (At-Tur 52:37) dhe i ﴿بِمُصَيْطِرٍ﴾ (Al-Ghashiyah 88:22) mban të njëjtin Sin të vogël, por rregulli ndryshon: në et Tur Sad ose Sin, parapëlqehet Sad; në el Gashije vetëm Sad. Shenja e saktit mbi «عوجا» nuk duket në tekstin dixhital që përdoret këtu, por sakti bëhet. ﴿لَا تَأْمَنَّا﴾ (Yusuf 12:11) dhe ﴿ءَاَعْجَمِيٌّ ءَايْتُهُۥ﴾ (Fussilat 41:44) mbajnë shenja të vogla për Ishmam dhe Tashil, si në tabelë.

Burimet: Ibn al-Jazari, *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*: فرش الحروف في مواضعها من الكتاب; Al-Marsafi, *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*: الكلمات الخاصة برواية حفص.

Shtojca 1: Teksti i El Mukaddime el Xhezerijje

Poema e plotë për mësim përmendësh dhe përsëritje, sipas numërimit të zakonshëm prej 109 vargjesh. Titujt nuk janë pjesë e poemës; janë shtuar për ndarje. Disa vargje ndryshojnë pak në shprehje midis dorëshkrimeve. Vetë poeti numëron 107 vargje («وأبياتها قاف وزاي في العدد»); numërimi i zakonshëm shton dy vargje përmbyllëse.

المقدمة

١ يَقُولُ رَاجِي عَفْوِ رَبٍّ سَامِعِ مُحَمَّدُ بْنُ الْجَزَرِيِّ الشَّافِعِي

٢ اَلْحَمْدُ لِلَّهِ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى نَبِيِّهِ وَمُصْطَفَاهُ

٣ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ وَمُقْرِئِ الْقُرْآنِ مَعْ مُحِبِّهِ

٤ وَبَعْدُ إِنَّ هَذِهِ مُقَدِّمَهْ فِيمَا عَلَى قَارِئِهِ أَنْ يَعْلَمَهْ

٥ إِذْ وَاجِبٌ عَلَيْهِمُ مُحَتَّمُ قَبْلَ الشُّرُوعِ أَوَّلًا أَنْ يَعْلَمُوا

٦ مَخَارِجَ الْحُرُوفِ وَالصِّفَاتِ لِيَلْفِظُوا بِأَفْصَحِ اللُّغَاتِ

٧ مُحَرِّرِي التَّجْوِيدِ وَالْمَوَاقِفِ وَمَا الَّذِي رُسِمَ فِي الْمَصَاحِفِ

٨ مِنْ كُلِّ مَقْطُوعٍ وَمَوْصُولٍ بِهَا وَتَاءِ أُنْثَى لَمْ تَكُنْ تُكْتَبْ بِهَا

باب مخارج الحروف

٩ مَخَارِجُ الْحُرُوفِ سَبْعَةَ عَشَرْ عَلَى الَّذِي يَخْتَارُهُ مَنِ اخْتَبَرْ

١٠ فَأَلِفُ الْجَوْفِ وَأُخْتَاهَا وَهِي حُرُوفُ مَدٍّ لِلْهَوَاءِ تَنْتَهِي

١١ ثُمَّ لِأَقْصَى الْحَلْقِ هَمْزٌ هَاءُ ثُمَّ لِوَسْطِهِ فَعَيْنٌ حَاءُ

١٢ أَدْنَاهُ غَيْنٌ خَاؤُهَا وَالْقَافُ أَقْصَى اللِّسَانِ فَوْقُ ثُمَّ الْكَافُ

١٣ أَسْفَلُ وَالْوَسْطُ لِجِيمِ الشِّينُ يَا وَالضَّادُ مِنْ حَافَتِهِ إِذْ وَلِيَا

١٤ الاضْرَاسَ مِنْ أَيْسَرَ أَوْ يُمْنَاهَا وَاللَّامُ أَدْنَاهَا لِمُنْتَهَاهَا

١٥ وَالنُّونُ مِنْ طَرَفِهِ تَحْتُ اجْعَلُوا وَالرَّا يُدَانِيهِ لِظَهْرٍ أَدْخَلُ

١٦ وَالطَّاءُ وَالدَّالُ وَتَا مِنْهُ وَمِنْ عُلْيَا الثَّنَايَا وَالصَّفِيرُ مُسْتَكِنْ

١٧ مِنْهُ وَمِنْ فَوْقِ الثَّنَايَا السُّفْلَى وَالظَّاءُ وَالذَّالُ وَثَا لِلْعُلْيَا
١٨ مِنْ طَرَفَيْهِمَا وَمِنْ بَطْنِ الشَّفَهْ فَالْفَا مَعَ اطْرَافِ الثَّنَايَا الْمُشْرِفَهْ
١٩ لِلشَّفَتَيْنِ الْوَاوُ بَاءٌ مِيمُ وَغُنَّةٌ مَخْرَجُهَا الْخَيْشُومُ

باب صفات الحروف

٢٠ صِفَاتُهَا جَهْرٌ وَرِخْوٌ مُسْتَفِلْ مُنْفَتِحٌ مُصْمَتَةٌ وَالضِّدَّ قُلْ
٢١ مَهْمُوسُهَا فَحَّثَهُ شَخْصٌ سَكَتْ شَدِيدُهَا لَفْظُ أَجِدْ قَطٍ بَكَتْ
٢٢ وَبَيْنَ رِخْوٍ وَالشَّدِيدِ لِنْ عُمَرْ وَسَبْعُ عُلْوٍ خُصَّ ضَغْطٍ قِظْ حَصَرْ
٢٣ وَصَادُ ضَادٌ طَاءُ ظَاءٌ مُطْبَقَهْ وَفِرَّ مِنْ لُبِّ الْحُرُوفُ الْمُذْلَقَهْ
٢٤ صَفِيرُهَا صَادٌ وَزَايٌ سِينُ قَلْقَلَةٌ قُطْبُ جَدٍ وَاللِّينُ
٢٥ وَاوٌ وَيَاءٌ سُكِّنَا وَانْفَتَحَا قَبْلَهُمَا وَالِانْحِرَافُ صُحِّحَا
٢٦ فِي اللَّامِ وَالرَّا وَبِتَكْرِيرٍ جُعِلْ وَلِلتَّفَشِّي الشِّينُ ضَادًا اسْتَطِلْ

باب التجويد

٢٧ وَالْأَخْذُ بِالتَّجْوِيدِ حَتْمٌ لَازِمُ مَنْ لَمْ يُجَوِّدِ الْقُرَانَ آثِمُ
٢٨ لِأَنَّهُ بِهِ الْإِلَهُ أَنْزَلَا وَهَكَذَا مِنْهُ إِلَيْنَا وَصَلَا
٢٩ وَهُوَ أَيْضًا حِلْيَةُ التِّلَاوَةِ وَزِينَةُ الْأَدَاءِ وَالْقِرَاءَةِ
٣٠ وَهُوَ إِعْطَاءُ الْحُرُوفِ حَقَّهَا مِنْ صِفَةٍ لَهَا وَمُسْتَحَقَّهَا
٣١ وَرَدُّ كُلِّ وَاحِدٍ لِأَصْلِهِ وَاللَّفْظُ فِي نَظِيرِهِ كَمِثْلِهِ
٣٢ مُكَمَّلًا مِنْ غَيْرِ مَا تَكَلُّفِ بِاللُّطْفِ فِي النُّطْقِ بِلَا تَعَسُّفِ
٣٣ وَلَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ تَرْكِهِ إِلَّا رِيَاضَةُ امْرِئٍ بِفَكِّهِ

باب الترقيق والتفخيم وبيان بعض الحروف

٣٤ فَرَقِّقَنْ مُسْتَفِلًا مِنْ أَحْرُفِ وَحَاذِرَنْ تَفْخِيمَ لَفْظِ الْأَلِفِ
٣٥ وَهَمْزَ الْحَمْدُ أَعُوذُ اهْدِنَا اللَّهُ ثُمَّ لَامَ لِلَّهِ لَنَا
٣٦ وَلْيَتَلَطَّفْ وَعَلَى اللَّهِ وَلَا الضْ وَالْمِيمَ مِنْ مُخْمَصَةٍ وَمِنْ مَرَضْ
٣٧ وَبَاءَ بَرْقٍ بَاطِلٍ بِهِمْ بِذِي وَاحْرِصْ عَلَى الشِّدَّةِ وَالْجَهْرِ الَّذِي

٣٨ فِيهَا وَفِي الْجِيمِ كَحُبِّ الصَّبِرْ رَبْوَةٍ اجْتُثَّتْ وَحَجِّ الْفَجْرِ
٣٩ وَبَيِّنْ مُقَلْقَلًا إِنْ سَكَنَا وَإِنْ يَكُنْ فِي الْوَقْفِ كَانَ أَبْيَنَا
٤٠ وَحَاءَ حَصْحَصَ أَحَطتُّ الْحَقُّ وَسِينَ مُسْتَقِيمٍ يَسْطُو يَسْقُو

باب الراءات

٤١ وَرَقِّقِ الرَّاءَ إِذَا مَا كُسِرَتْ كَذَاكَ بَعْدَ الْكَسْرِ حَيْثُ سَكَنَتْ
٤٢ إِنْ لَمْ تَكُنْ مِنْ قَبْلِ حَرْفِ اسْتِعْلَا أَوْ كَانَتِ الْكَسْرَةُ لَيْسَتْ أَصْلَا
٤٣ وَالْخُلْفُ فِي فِرْقٍ لِكَسْرٍ يُوجَدُ وَأَخْفِ تَكْرِيرًا إِذَا تُشَدَّدُ

باب اللامات وأحكام متفرقة

٤٤ وَفَخِّمِ اللَّامَ مِنِ اسْمِ اللَّهِ عَنْ فَتْحٍ اوْ ضَمٍّ كَعَبْدُ اللَّهِ
٤٥ وَحَرْفَ الِاسْتِعْلَاءِ فَخِّمْ وَاخْصُصَا الِاطْبَاقَ أَقْوَى نَحْوُ قَالَ وَالْعَصَا
٤٦ وَبَيِّنِ الْإِطْبَاقَ مِنْ أَحَطتُّ مَعْ بَسَطتَّ وَالْخُلْفُ بِخَلْقُكُّمْ وَقَعْ
٤٧ وَاحْرِصْ عَلَى السُّكُونِ فِي جَعَلْنَا أَنْعَمْتَ وَالْمَغْضُوبِ مَعْ ضَلَلْنَا
٤٨ وَخَلِّصِ انْفِتَاحَ مَحْذُورًا عَسَى خَوْفَ اشْتِبَاهِهِ بِمَحْظُورًا عَصَى
٤٩ وَرَاعِ شِدَّةً بِكَافٍ وَبِتَا كَشِرْكِكُمْ وَتَتَوَفَّى فِتْنَتَا
٥٠ وَأَوَّلَيْ مِثْلٍ وَجِنْسٍ إِنْ سَكَنْ أَدْغِمْ كَقُلْ رَبِّ وَبَلْ لَا وَأَبِنْ
٥١ فِي يَوْمِ مَعْ قَالُوا وَهُمْ وَقُلْ نَعَمْ سَبِّحْهُ لَا تُزِغْ قُلُوبَ فَالْتَقَمْ

باب الضاد والظاء

٥٢ وَالضَّادَ بِاسْتِطَالَةٍ وَمَخْرَجِ مَيِّزْ مِنَ الظَّاءِ وَكُلُّهَا تَجِي
٥٣ فِي الظَّعْنِ ظِلِّ الظُّهْرِ عُظْمِ الْحِفْظِ أَيْقِظْ وَأَنْظِرْ عَظْمِ ظَهْرِ اللَّفْظِ
٥٤ ظَاهِرْ لَظَى شُوَاظُ كَظْمٍ ظَلَمَا اغْلُظْ ظَلَامَ ظُفُرٍ انْتَظِرْ ظَمَا
٥٥ أَظْفَرَ ظَنًّا كَيْفَ جَا وَعِظْ سِوَى عِضِينَ ظَلَّ النَّحْلِ زُخْرُفٍ سَوَا
٥٦ وَظَلْتَ ظَلْتُمْ وَبِرُومٍ ظَلُّوا كَالْحِجْرِ ظَلَّتْ شُعَرَا نَظَلُّ
٥٧ يَظْلَلْنَ مَحْظُورًا مَعَ الْمُحْتَظِرِ وَكُنْتَ فَظًّا وَجَمِيعِ النَّظَرِ
٥٨ إِلَّا بِوَيْلٌ هَلْ وَأُولَى نَاضِرَهْ وَالْغَيْظِ لَا الرَّعْدِ وَهُودٍ قَاصِرَهْ

٥٩ وَالْحَظُّ لَا الْحَضُّ عَلَى الطَّعَامِ وَفِي ظَنِينٍ الْخِلَافُ سَامِي
٦٠ وَإِنْ تَلَاقَيَا الْبَيَانُ لَازِمُ أَنْقَضَ ظَهْرَكَ يَعَضُّ الظَّالِمُ
٦١ وَاضْطُرَّ مَعْ وَعَظْتَ مَعْ أَفَضْتُمُ وَصَفِّ هَا جِبَاهُهُمْ عَلَيْهِمُ

باب النون والميم المشددتين والميم الساكنة

٦٢ وَأَظْهِرِ الْغُنَّةَ مِنْ نُونٍ وَمِنْ مِيمٍ إِذَا مَا شُدِّدَا وَأَخْفِيَنْ
٦٣ الْمِيمَ إِنْ تَسْكُنْ بِغُنَّةٍ لَدَى بَاءٍ عَلَى الْمُخْتَارِ مِنْ أَهْلِ الْأَدَا
٦٤ وَأَظْهِرَنْهَا عِنْدَ بَاقِي الْأَحْرُفِ وَاحْذَرْ لَدَى وَاوٍ وَفَا أَنْ تَخْتَفِي

باب حكم التنوين والنون الساكنة

٦٥ وَحُكْمُ تَنْوِينٍ وَنُونٍ يُلْفَى إِظْهَارٌ ادْغَامٌ وَقَلْبٌ إِخْفَا
٦٦ فَعِنْدَ حَرْفِ الْحَلْقِ أَظْهِرْ وَادَّغِمْ فِي اللَّامِ وَالرَّا لَا بِغُنَّةٍ لَزِمْ
٦٧ وَأَدْغِمَنْ بِغُنَّةٍ فِي يُومِنُ إِلَّا بِكَلِمَةٍ كَدُنْيَا عَنْوَنُوا
٦٨ وَالْقَلْبُ عِنْدَ الْبَا بِغُنَّةٍ كَذَا الاِخْفَا لَدَى بَاقِي الْحُرُوفِ أُخِذَا

باب المد والقصر

٦٩ وَالْمَدُّ لَازِمٌ وَوَاجِبٌ أَتَى وَجَائِزٌ وَهْوَ وَقَصْرٌ ثَبَتَا
٧٠ فَلَازِمٌ إِنْ جَاءَ بَعْدَ حَرْفِ مَدّْ سَاكِنُ حَالَيْنِ وَبِالطُّولِ يُمَدّْ
٧١ وَوَاجِبٌ إِنْ جَاءَ قَبْلَ هَمْزَةِ مُتَّصِلًا إِنْ جُمِعَا بِكَلِمَةِ
٧٢ وَجَائِزٌ إِذَا أَتَى مُنْفَصِلَا أَوْ عَرَضَ السُّكُونُ وَقْفًا مُسْجَلَا

باب معرفة الوقوف

٧٣ وَبَعْدَ تَجْوِيدِكَ لِلْحُرُوفِ لَا بُدَّ مِنْ مَعْرِفَةِ الْوُقُوفِ
٧٤ وَالاِبْتِدَاءِ وَهْيَ تُقْسَمُ إِذَنْ ثَلَاثَةٌ تَامٌّ وَكَافٍ وَحَسَنْ
٧٥ وَهْيَ لِمَا تَمَّ فَإِنْ لَمْ يُوجَدِ تَعَلُّقٌ أَوْ كَانَ مَعْنًى فَابْتَدِي
٧٦ فَالتَّامُّ فَالْكَافِي وَلَفْظًا فَامْنَعَنْ إِلَّا رُؤُوسَ الْآيِ جَوِّزْ فَالْحَسَنْ
٧٧ وَغَيْرُ مَا تَمَّ قَبِيحٌ وَلَهُ يُوقَفُ مُضْطَرًّا وَيُبْدَا قَبْلَهُ
٧٨ وَلَيْسَ فِي الْقُرْآنِ مِنْ وَقْفٍ وَجَبْ وَلَا حَرَامٍ غَيْرَ مَا لَهُ سَبَبْ

باب المقطوع والموصول

٧٩ وَاعْرِفْ لِمَقْطُوعٍ وَمَوْصُولٍ وَتَا فِي مُصْحَفِ الْإِمَامِ فِيمَا قَدْ أَتَى

٨٠ فَاقْطَعْ بِعَشْرِ كَلِمَاتٍ أَنْ لَا مَعْ مَلْجَإٍ وَلَا إِلَهَ إِلَّا

٨١ وَتَعْبُدُوا يَاسِينَ ثَانِي هُودَ لَا يُشْرِكْنَ تُشْرِكْ يَدْخُلَنْ تَعْلُوا عَلَى

٨٢ أَنْ لَا يَقُولُوا لَا أَقُولَ إِنْ مَا بِالرَّعْدِ وَالْمَفْتُوحَ صِلْ وَعَنْ مَا

٨٣ نُهُوا اقْطَعُوا مِنْ مَا بِرُومٍ وَالنِّسَا خُلْفُ الْمُنَافِقِينَ أَمْ مَنْ أَسَّسَا

٨٤ فُصِّلَتِ النِّسَا وَذِبْحٍ حَيْثُ مَا وَأَنْ لِمَ الْمَفْتُوحَ كَسْرُ إِنَّ مَا

٨٥ الْأَنْعَامَ وَالْمَفْتُوحَ يَدْعُونَ مَعَا وَخُلْفُ الْأَنْفَالِ وَنَحْلٍ وَقَعَا

٨٦ وَكُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَاخْتُلِفْ رُدُّوا كَذَا قُلْ بِئْسَمَا وَالْوَصْلَ صِفْ

٨٧ خَلَفْتُمُونِي وَاشْتَرَوْا فِي مَا اقْطَعَا أُوحِيَ أَفَضْتُمْ اشْتَهَتْ يَبْلُو مَعَا

٨٨ ثَانِي فَعَلْنَ وَقَعَتْ رُومٌ كِلَا تَنْزِيلُ شُعَرَا وَغَيْرَهَا صِلَا

٨٩ فَأَيْنَمَا كَالنَّحْلِ صِلْ وَمُخْتَلِفْ فِي الشُّعَرَا الْأَحْزَابِ وَالنِّسَا وُصِفْ

٩٠ وَصِلْ فَإِلَّمْ هُودَ أَلَّنْ نَجْعَلَا نَجْمَعَ كَيْلَا تَحْزَنُوا تَأْسَوْا عَلَى

٩١ حَجٌّ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَقَطْعُهُمْ عَنْ مَنْ يَشَاءُ مَنْ تَوَلَّى يَوْمَ هُمْ

٩٢ وَمَالِ هَذَا وَالَّذِينَ هَؤُلَا تَحِينَ فِي الْإِمَامِ صِلْ وَوُهِّلَا

٩٣ وَوَزَنُوهُمْ وَكَالُوهُمْ صِلِ كَذَا مِنَ الْ وَيَا وَهَا لَا تَفْصِلِ

باب التاءات

٩٤ وَرَحْمَتُ الزُّخْرُفِ بِالتَّا زَبَرَهْ الْأَعْرَافِ رُومٍ هُودٍ كَافِ الْبَقَرَهْ

٩٥ نِعْمَتَهَا ثَلَاثُ نَحْلٍ إِبْرَهَمْ مَعًا أَخِيرَاتُ عُقُودُ الثَّانِ هَمّْ

٩٦ لُقْمَانُ ثُمَّ فَاطِرٌ كَالطُّورِ عِمْرَانَ لَعْنَتَ بِهَا وَالنُّورِ

٩٧ وَامْرَأَتٌ يُوسُفَ عِمْرَانَ الْقَصَصْ تَحْرِيمَ مَعْصِيَتْ بِقَدْ سَمِعْ يُخَصّْ

٩٨ شَجَرَتَ الدُّخَانِ سُنَّتْ فَاطِرِ كُلًّا وَالْأَنْفَالِ وَحَرْفِ غَافِرِ

٩٩ قُرَّتُ عَيْنٍ جَنَّتٌ فِي وَقَعَتْ فِطْرَتْ بَقِيَّتْ وَابْنَتْ وَكَلِمَتْ

١٠٠ أَوْسَطَ الْأَعْرَافِ وَكُلُّ مَا اخْتُلِفْ جَمْعًا وَفَرْدًا فِيهِ بِالتَّاءِ عُرِفْ

باب همز الوصل

١٠١ وَابْدَأْ بِهَمْزِ الْوَصْلِ مِنْ فِعْلٍ بِضَمّْ ... إِنْ كَانَ ثَالِثٌ مِنَ الْفِعْلِ يُضَمّْ

١٠٢ وَاكْسِرْهُ حَالَ الْكَسْرِ وَالْفَتْحِ وَفِي ... الَاسْمَاءِ غَيْرَ اللَّامِ كَسْرُهَا وَفِي

١٠٣ ابْنٍ مَعَ ابْنَةِ امْرِئٍ وَاثْنَيْنِ ... وَامْرَأَةٍ وَاسْمٍ مَعَ اثْنَتَيْنِ

باب الوقف على أواخر الكلم

١٠٤ وَحَاذِرِ الْوَقْفَ بِكُلِّ الْحَرَكَهْ ... إِلَّا إِذَا رُمْتَ فَبَعْضُ الْحَرَكَهْ

١٠٥ إِلَّا بِفَتْحٍ أَوْ بِنَصْبٍ وَأَشِمّْ ... إِشَارَةً بِالضَّمِّ فِي رَفْعٍ وَضَمّْ

الخاتمة

١٠٦ وَقَدْ تَقَضَّى نَظْمِيَ الْمُقَدِّمَهْ ... مِنِّي لِقَارِئِ الْقُرْآنِ تَقْدِمَهْ

١٠٧ أَبْيَاتُهَا قَافٌ وَزَايٌ فِي الْعَدَدْ ... مَنْ يُحْسِنِ التَّجْوِيدَ يَظْفَرْ بِالرَّشَدْ

١٠٨ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ لَهَا خِتَامُ ... ثُمَّ الصَّلَاةُ بَعْدُ وَالسَّلَامُ

١٠٩ عَلَى النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى وَآلِهِ ... وَصَحْبِهِ وَتَابِعِي مِنْوَالِهِ

Shtojca 2: Fjalori i termave

Termat arabë të përdorur në këtë libër me shkrimin e tyre latin siç përdoret në botimin anglisht, që botimet të mund të përputhen.

Termi arab	Transliterimi
الأَضْرَاس	Al-Adras
اللَّثَة	Al-Lithah
المُقَدِّمَة الجَزَرِيَّة	Al-Muqaddimah al-Jazariyyah
الشَّاطِبِيَّة	Ash-Shatibiyyah
الثَّنَايَا	Ath-Thanaya
البَسْمَلَة	Basmalah
الضَّبْط	Dabt
فَوَاتِح السُّوَر	Fawatih as-Suwar
الغُنَّة	Ghunnah
هَاء الكِنَايَة	Ha' al-Kinayah
الحَدْر	Hadr
حَفْص عَنْ عَاصِم	Hafs 'an 'Asim
الحَلْق	Halq
الهَمْس	Hams
هَمْزَة القَطْع	Hamzat al-Qat'
هَمْزَة الوَصْل	Hamzat al-Wasl
الحَرَكَة	Harakah
الحَرَكَات	Harakat
حَرْف المَدّ	Harf Madd
حُرُوف الحَلْق	Huruf al-Halq
حُرُوف المَدّ	Huruf al-Madd
حُرُوف القَلْقَلَة	Huruf al-Qalqalah
الإِبْدَال	Ibdal
الابْتِدَاء	Ibtida'
الإِدْغَام	Idgham
إِدْغَام المِثْلَيْن	Idgham al-Mithlayn
الإِدْغَام بِغُنَّة	Idgham bi-Ghunnah
الإِدْغَام بِلَا غُنَّة	Idgham bila Ghunnah

Termi arab	Transliterimi
الإِدْغَام الكَامِل	Idgham Kamil
الإِدْغَام النَّاقِص	Idgham Naqis
الإِدْغَام الشَّمْسِيّ	Idgham Shamsi
الإِذْلَاق	Idhlaq
الإِخْفَاء	Ikhfa'
الإِخْفَاء الشَّفَوِيّ	Ikhfa' Shafawi
الإِمَالَة	Imalah
الانْفِتَاح	Infitah
الانْحِرَاف	Inhiraf
الإِقْلَاب	Iqlab
الإِشْبَاع	Ishba'
الإِشْمَام	Ishmam
الإِصْمَات	Ismat
الإِسْنَاد	Isnad
الاسْتِعَاذَة	Isti'adhah
الاسْتِفَال	Istifal
الاسْتِعْلَاء	Isti'la'
الاسْتِطَالَة	Istitalah
الإِطْبَاق	Itbaq
الإِظْهَار	Izhar
الإِظْهَار الحَلْقِيّ	Izhar Halqi
الإِظْهَار المُطْلَق	Izhar Mutlaq
الإِظْهَار القَمَرِيّ	Izhar Qamari
الإِظْهَار الشَّفَوِيّ	Izhar Shafawi
الجَهْر	Jahr
الجَوْف	Jawf
الكَبِير	Kabir
الخَفَاء	Khafa'

Termi arab	Transliterimi
الخَيْشُوم	Khayshum
اللَّحْن	Lahn
اللَّحْن الجَلِيّ	Lahn Jali
اللَّحْن الخَفِيّ	Lahn Khafi
لَام التَّعْرِيف	Lam at-Ta'rif
لَام لَفْظ الجَلَالَة	Lam Lafz al-Jalalah
اللَّازِم الحَرْفِيّ المُخَفَّف	Lazim Harfi Mukhaffaf
اللَّازِم الحَرْفِيّ المُثَقَّل	Lazim Harfi Muthaqqal
اللَّازِم الكَلِمِيّ المُخَفَّف	Lazim Kalimi Mukhaffaf
اللَّازِم الكَلِمِيّ المُثَقَّل	Lazim Kalimi Muthaqqal
اللِّين	Lin
اللِّسَان	Lisan
المَدّ	Madd
مَدّ البَدَل	Madd al-Badal
مَدّ الفَرْق	Madd al-Farq
مَدّ العِوَض	Madd al-'Iwad
مَدّ اللِّين	Madd al-Lin
المَدّ العَارِض لِلسُّكُون	Madd 'Arid li-s-Sukun
المَدّ الأَصْلِيّ	Madd Asli
مَدّ التَّمْكِين	Madd at-Tamkin
المَدّ الفَرْعِيّ	Madd Far'i
المَدّ اللَّازِم	Madd Lazim
المَدّ المُنْفَصِل	Madd Munfasil
المَدّ المُتَّصِل	Madd Muttasil
المَدّ الطَّبِيعِيّ	Madd Tabi'i
المَخَارِج	Makharij
المَخْرَج	Makhraj
المَقْطُوع	Maqtu'
المَوْصُول	Mawsul
المِيم السَّاكِنَة	Mim Sakinah
المِثْلَان	Mithlayn
المُشَافَهَة	Mushafahah
المُتَبَاعِدَان	Mutaba'idayn
المُتَجَانِسَان	Mutajanisayn

Termi arab	Transliterimi
المُتَقَارِبَان	Mutaqaribayn
المُطْلَق	Mutlaq
النُّون السَّاكِنَة	Nun Sakinah
القَلْقَلَة	Qalqalah
القَصْر	Qasr
القَطْع	Qat'
القِرَاءَة	Qira'ah
الرَّخَاوَة	Rakhawah
الرَّسْم العُثْمَانِيّ	Rasm 'Uthmani
الرَّوْم	Rawm
الرِّوَايَة	Riwayah
رُؤُوس الآي	Ru'us al-Ay
الصَّفِير	Safir
الصَّغِير	Saghir
السَّكْت	Sakt
الشَّدَّة	Shaddah
الشَّفَتَان	Shafatan
الشِّدَّة	Shiddah
الصِّفَة	Sifah
الصِّفَات	Sifat
الصِّفَات العَارِضَة	Sifat 'Aridah
الصِّفَات اللَّازِمَة	Sifat Lazimah
الصِّلَة	Silah
الصِّلَة الكُبْرَى	Silah Kubra
الصِّلَة الصُّغْرَى	Silah Sughra
السُّكُون	Sukun
التَّاء المَفْتُوحَة	Ta' Maftuhah
التَّاء المَرْبُوطَة	Ta' Marbutah
التَّدْوِير	Tadwir
التَّفَشِّي	Tafashshi
التَّفْخِيم	Tafkhim
التَّحْقِيق	Tahqiq
التَّجْوِيد	Tajweed
التَّكْرِير	Takrir

Termi arab	Transliterimi
التَّنوِين	*Tanwin*
الطَّرِيق	*Tariq*
التَّرْقِيق	*Tarqiq*
التَّرْتِيل	*Tartil*
التَّسْهِيل	*Tashil*
التَّوَسُّط	*Tawassut*
التَّوَسُّط	*Tawassut*
طَيِّبَة النَّشْر	*Tayyibat an-Nashr*
التِّلَاوَة	*Tilawah*
الوَقْف	*Waqf*

Termi arab	Transliterimi
وَقْف المُعَانَقَة	*Waqf al-Mu'anaqah*
الوَقْف الحَسَن	*Waqf Hasan*
الوَقْف الاضْطِرَارِيّ	*Waqf Idtirari*
الوَقْف الاخْتِبَارِيّ	*Waqf Ikhtibari*
الوَقْف الاخْتِيَارِيّ	*Waqf Ikhtiyari*
الوَقْف الانْتِظَارِيّ	*Waqf Intizari*
الوَقْف الكَافِي	*Waqf Kafi*
الوَقْف القَبِيح	*Waqf Qabih*
الوَقْف التَّامّ	*Waqf Tamm*
الوَصْل	*Wasl*

Shtojca 3: Burimet

- **Ibn el Xhezeriu**, Muhamed ibn Muhamed (vdiq 833 h.): *al-Muqaddimah fi-ma 'ala Qari' al-Quran an Ya'lamah* (El Mukaddime el Xhezerijje). Një botim kritik është i Dr. Ejmen Rushdi Suvejdit.
- **Ibn el Xhezeriu**: *an-Nashr fi al-Qira'at al-'Ashr*, i korrigjuar nga shejh Ali Muhamed ed Dabba'; ka edhe botime të tjera.
- **Ibn el Xhezeriu**: *at-Tamhid fi 'Ilm at-Tajwid*, redaktuar nga Dr. Ganim Kadduri el Hamed.
- **Mekki ibn Ebi Talib el Kajsiu** (vdiq 437 h.): *ar-Ri'ayah li-Tajwid al-Qira'ah wa Tahqiq Lafz at-Tilawah*, redaktuar nga Dr. Ahmed Hasan Ferhat.
- **Abdulfettah es Sejjid Axhemi el Mersafiu** (vdiq 1409 h.): *Hidayat al-Qari ila Tajwid Kalam al-Bari*.
- **El Kasim ibn Firruh esh Shatibiu** (vdiq 590 h.): *Hirz al-Amani wa Wajh at-Tahani* (esh Shatibijje).
- **Teksti kuranor**: Mushafi indo pakistanez i Kompleksit të Mbretit Fahd (rivajeti i Hafsit) në formë dixhitale, i radhitur me fontin nesta'lik të Kompleksit (KFGQPC Nastaleeq).

> **Shënim**
>
> I lutemi Allahut ta bëjë këtë libër të dobishëm dhe të sinqertë për hir të Tij. Ajo që është e saktë në të është nga Allahu; nëse lexuesi gjen një gabim, ju lutemi na njoftoni përmes onlinequran.me.